

EVROPSKI UNIVERZITET, BRČKO

PRAVNI FAKULTET

OPŠTE PRAVO

**POLITIKA PROŠIRENJA EVROPSKE UNIJE I
BALKANSKE DRŽAVE**

DIPLOMSKI RAD

MENTOR: *Prof.Dr. Nenad Avramović*

KANDIDAT: *Goran Kostić*
41/14-OP

BRČKO 8.2019

EVROPSKI UNIVERZITET, BRČKO

PRAVNI FAKULTET

OPŠTE PRAVO

**POLITIKA PROŠIRENJA EVROPSKE UNIJE I
BALKANSKE DRŽAVE**

DIPLOMSKI RAD

MENTOR: *Prof.Dr. Nenad Avramović*

KANDIDAT: *Goran Kostić*
41/14-OP

BRČKO 8.2019

Sadržaj

1. UVOD	4
2. EVROPSKA UNIJA OD IDEJE DO OSNIVANJA.....	6
2.1. Razvoj ideje o ujedinjenju evropskih zemalja.....	6
2.2. Evropska zajednica za uglj i čelik	7
2.3. Evropska Ekonomska zajednica	8
2.4. Osnivanje Evropske unije.....	9
3. POLITIKA PROŠIRENJA EVROPSKE UNIJE	13
3.1. Kriterijumi za pristupanje EU	14
3.2. Način pristupanje EU	15
3.3. Proširenje unije „veliki prasak“	18
4. POLITIKA PROŠIRENJA EU U ODNOSU NA BALKANSKE ZEMLJE	19
4.1. Pojam Zapadni balkan	21
4.2. Odnos EU prema zemljama Zapadnog Balkana.....	22
4.3. Proces stabilizacije i pridruživanja.....	23
4.4. Osnovna obilježja PSP-a su:.....	25
4.5. Solunska agenda.....	27
4.6. Nova Strategija za zapadni Balkan.....	28
4.7. Berlinski proces	31
5. TRENUTNO STANJE BALKANSKIH ZEMALJA NA PUTU KA EU.....	32
5.1 Albanija	32
5.2 Bosna i Hercegovina	33
5.3. Crna Gora	38
5.4. Republika Sjeverna Makedonija.....	39
5.5. Srbija	41
5.6. Kosovo	43
6. TRENUTNI ODNOS EU PREMA PROŠIRENJU	44
ZAKLJUČAK	46

1. UVOD

Sliku današnjeg modernog društva nemoguće je zamisliti bez postojanja međunarodnih organizacija koje su nastale iz potrebe ispunjenja različitih ciljeva i ispunjenja željenih zadataka. Nastajanje i poslovanje ovih organizacija u potpunosti su usklađeni sa međunarodnim pravom i sa Poveljom Ujedinjenih nacija a koje su i same međunarodna organizacija univezalnog karaktera. Najveći značaj ovakvih organizacija jeste uređivanje društvenih odnosa i regulisanje prava i obaveza država u okviru međunarodne zajednice. U periodu nakon završetka II svjetskog rata bilo je potrebno što prije obnoviti razorene ekonomije evropskih država pa se osnivaju međunarodne organizacije regionalnog karaktera u cilju posticanja industrijske proizvodnje. Osnivanje regionalne međunarodne organizacije, Evropske zajednice za uglj i čelik, dovelo je do dobrih rezultata tako da dolazi do intenzivnijeg kretanja roba, kapitala i usluga i značajnog porasta obima međunarodne trgovine.

Ovakvim ubrzanim tempom porasta trgovine ukazuje se potreba za saradnjom i u drugim oblastima privrede, pa se tako razvijaju i potrebe za međunarodnim transportom, međunarodnim plaćanjima, lakšim tokovima kapitala i radne snage, osiguranjem i povećanjem međunarodne bezbjednosti i stvaranjem mirnog i stabilnog okvira koji bi omogućio prosperitet cijelog čovječanstva. Logičan nastavak događaja je bio stvaranje nove međunarodne organizacije koje bi se bavile pitanjima saradnje i u drugim oblastima osim trgovine, tako da „Rimskim ugovorima“ dolazi do osnivanja Evropske ekonomske zajednice i Evropske zajednice za atomsku energiju. Ove dvije organizacije kasnije se spajaju u jednu i možemo reći da je ona jezgro današnje Evropske unije. Moram napomenuti da u blokovskoj podijeljenoj Evropi nisu sve zemlje zapadne Evrope imale jasnu viziju o daljoj budućnosti i pravcu u kom treba da se kreće dalji razvoj Evropske ekonomske zajednice. U razgovorima koji su prethodili potpisivanju Ugovora o osnivanju Evropske ekonomske zajednice (1957. godine), i ostale evropske države su bile pozvane da se priključe Zajednici. Velika Britanija nije potpisala Sporazum zbog straha od gubitka kontrole nad nacionalnom politikom, koja bi trebalo da se integriše u zajedničku evropsku politiku. Umjesto takvog sporazuma, predložila je stvaranje slobodne trgovinske zone. Međutim vrata za pridruživanje su ostala otvorena tako da se Velika britanija uz Dansku i Irsku pridružuje EEZ-u 1973. Početkom devedesetih dolazi do pada „gvozdene zavese“ odnosno demokratizacije istočno evropskih zemalja i raspada SSSR-a a istovremeno dolazi do promjena u saradnji zemalja EZ-e tako da je dogovoreno da se osnuje Evropska unija (EU). Prvog novembra 1993. stupio je na snagu „Ugovor iz

Mastrihta“ koji je potpisan godinu dana ranije, profunkcionisala je Evropska unija. Države članice su počele da saraduju u više oblasti, kao što su: vanjska i sigurnosna politika, policijska i krivično-pravna pitanja, itd. Države članice su takođe odlučile da osnuju i Evropsku monetarnu uniju (EMU). Osnivanjem EU takođe je ostavljena mogućnost za njeno proširenja tako da se može reći da je od samog svog osnivanja EU vodila i politiku proširenja. Intenzivni ekonomski razvoj, stabilna socijalna i politička situacija zemalja članica EU kao magnet su privlačile istočno evropske zemlje koje su prolazile težak put tranzicije i demokratizacije. Izuzetak nisu bile ni novostvorene države koje su nastale na Balkanu disolucijom SFRJ, države koja je dominirala balkanskim poluostrovom do svog raspada 1992. Neke od tih država su već postale članice EU dok su sve preostale zemlje Balkana započele pregovore o pristupanju. EU je 1999. pokrenula proces stabilizacije i pridruživanja, koji predstavlja okvir za odnose EU-a i država naše regije, te Pakt o stabilnosti, širu inicijativu kojom su obuhvaćeni svi ključni međunarodni akteri. Pakt o stabilnosti zamijenilo je 2008. Vijeće za regionalnu suradnju. Proces pristupanja je danas rigorozniji i sveobuhvatniji nego ranije, i odražava razvoj politika EU kao i lekcije naučene iz prošlih proširenja. Taj se proces gradi na strogom, ali pravičnom uslovljavanju, te se njime pažljivo upravlja. Napredak prema članstvu zavisi od svake zemlje pojedinačno i njenih koraka na postizanju ustanovljenih kriterijuma u svakoj od faza. Trenutna politička situacija izazvana odlukom Velike Britanije o napuštanju EU i migrantska kriza doveli su EU pred nove izazove u pogledu reforme same unije i njene budućnosti. Kao rezultat takvih kretanja pojavio se veliki broj političara najvećih zemalja EU koji smatraju da ne treba vršiti proširenje EU prije reformi što ne ide u prilog balkanskim zemljama koje još nisu članice EU. Ipak, bez obzira na sve izazove koji su preostali na putu ka EU, vlade balkanskih zemalja odlučne su u tome da nastave sa nastojanjima da se priključe EU. Motivi za priključivanje EU zasnivaju na vjerovanju da se pripajanjem EU kao međunarodnoj nadnacionalnoj organizaciji može eliminisati opasnost od novih ratova između evropskih zemalja. Ekonomski motivi su zasnovani na ideji tržišne integracije, koja bi obezbijedila preduslove višestruko veće proizvodnje, što će rezultirati većom konkurentnošću i boljim životnim standardom. Perspektive proširenja, politika proširenja EU, politika i trenutno stanje na putu ka članstvu zemalja zapadnog balkana jesu tema ovoga rada.

2. EVROPSKA UNIJA OD IDEJE DO OSNIVANJA

Ideja ujedinjene Evrope prisutna je u promišljanjima intelektualaca i političara već niz vijekova, s namjerom da se ujedinjenjem spriječi izbijanje ratnih sukoba na Starom kontinentu. Međutim mišljenje koje je iznio pisac Viktor Igo na mirovnom kongresu 1849 gotovo da je preokao budućnost Evrope. On je u svom govoru rekao sledeće: „Osvanut će dan kad ćete se vi, Francuska, Rusija, Italija, Engleska i Njemačka, i sve nacije ovoga kontinenta, ne gubeći svoje posebnosti i svoju slavnu individualnost, stopiti u superiorno jedinstvo i stvoriti evropsko bratstvo, na isti način na koji su se i Normandija, Bretanja, Burgundija, Lorena, Alzas i sve naše pokrajine stopile u Francusku. Osvanut će dan kada više neće biti drugih bojnih polja osim tržišta koja se otvaraju trgovini i duhova koji se otvaraju idejama. Osvanut će dan kad će metke i bombe zamijeniti glasanje, opšti narodni izbori, istinska arbitraža velikog suverenog senata koji će Evropi biti ono što je Parlament Engleskoj, ono što je Skupština Njemačkoj i ono što je Zakonodavna skupština Francuskoj!“¹

2.1. Razvoj ideje o ujedinjenju evropskih zemalja

Ideju Evropskog ujedinjenja ne možemo smatrati idejom novijeg datuma odnosno ne možemo je vezati za dvadeseti vijek kada je i formirana EU. Ideja ujedinjenja svoje korijene vuče još u vremenima daleko prije Drugog svjetskog rata. Pokušaj ujedinjenja Evrope star je koliko i sama Evropa. Rimski imperija je svojevremeno obuhvatala cjelokupnu do tada poznatu evropsku teritoriju. Tokom niza godina, poslije raspada Rimskog carstva, mnogi vladari, od Karla velikog preko Napoleona pa sve do Hitlera, spokušavali su da ratovima uspostave sličnu tvorevinu. Svi ti naponi su propali i bili bezuspješni jer su se zasnivali na prisilnom potčinjavanju drugih naroda, umjesto na razvoju međusobne saradnje. Ipak i u kasanim godinama srednjeg vijeka javljaju se ideje o ujedinjenju evropskih zemalja po principu miroljubive i tješnje saradnje evropskih zemalja. Tu su uglavnom prednjačili francuski intelektualci, od Sen – Pjera, preko Monteskjea sve do Žan Žaka Rusoa i Šarl Furijsa. Da razvoj ideje evropskog ujedinjenja nisu razmatrali samo Francuzi dokaz je spis njemačkog filozofa Imanuela Kanta pod naslovom „Ka vječnom miru“, u kojem je izložen koncept federalno organizovane ujedinjene Evrope. Ipak bez obzira na napredne ideje istorija Evrope je obilježena Francusko – Njemačkim sukobima i ratovima koji iz godine u godinu

¹ Govor Viktora Igoa- Mirovni kongres u Parizu 21.08. 1849, Publikacija „Dan Europe“ Ministarstvo za evropske integracije, Zagreb 2002 str.12

eskaliraju i dovode do Prvog svjetskog rata kada Evropa postaje poprište velikih bitaka i razaranja. Strašna razaranja postakala su ponovna razmišljanja i akcije u cilju evropskog ujedinjenja. Nakon završenog Prvog svjetskog rata, a po ugledu na stvaranje u uspješno funkcionisanje SAD, osnivač panevropskog pokreta, Austrijanac Kalergi predložio je 1923. godine obrazovanje Sjedinjenih Evropskih Država. Međutim, pojavom fašizma vidi se da hegemonizam i kolonijalizam nisu napuštene ideje u politikama zemalja zapadne evrope što dovodi do novog sukoba svjetskih razmjera. Da su ideje o ujedinjenju bile žive i za vrijeme rata vidi se iz djela italijanskog političkog teoretičara i evropskog federaliste Altjera Spineliya, koji je zajedno sa Ernestom Rosijem 1941, napisao „Ka slobodnoj i ujedinjenoj Evropi“. Po završetku rata on u svom govoru koji je održao na osnivačkom kongresu unije evropskih federalista (UEF), u Montreu u Švajcarskoj rekao: „I, ponovo, bez obzira na spoljnu oznaku, mi moramo smatrati za jedinu progresivnu političku elitu samo onu koja je odlučna da razbije idola nacionalnu državu, ograniči njen apsolutni suverenitet i uspostavi federalne institucije da upravljaju zajedničkim interesima Evropljana.“² Drugim svjetskim ratom biva uništena privreda ne samo pobjeđenih evropskih zemalja nego i pobjednika. Potrebno je bilo što prije obnoviti razorene zemlje i ojačati njihovu privredu. Vodeći političari tog vremena bili su svjesni da je osnovna pretpostavka za ujedinjenja Evrope bila francusko njemačka saradnja što je u svom govoru posebno istakao Vinston Čerčil, tadašnji britanski premijer, koji je održao na univerzitetu u Cirihu 1946 godine.³

2. 2. Evropska zajednica za uglj i čelik

Korijen njemačko francuskog sukoba ležao je u borbama oko glavnog energenta tog doba uglja i čelika kao glavne sirovine industrijske proizvodnje. Zbog toga je bilo potrebno napraviti jednu nadnacionalnu organizaciju čiji bi zadatak bio kontrola proizvodnje, ali i kretanje cijena u industriji uglja i čelika. Tadašnji francuski ministar inostranih poslova Robert Šuman⁴, predstavio je načela za stvaranja zajednice u svojoj deklaraciji 9 maja 1950. Objelodanjujući ideju, Šuman je pozvao i ostale evropske zemlje da se pridruže Njemačkoj i Francuskoj u stvaranju Evropske zajednice za uglj i čelik. Ubrzo po stvaranju Evropske zajednice za uglj i čelik Zajednici su se pridružili Holandija, Belgija, Luksemburg i Italija.

² Fondacija Konrad Adenauer: Beograd 2009 Evropa s dušom Govori koji su odredili savremenu Evropu, Beograd 2009 str.42

³ „Sada ću reći nešto što će vas iznenaditi. Prvi korak u ponovnom stvaranju evropske obitelji mora biti partnerstvo između Francuske i Njemačke. Samo na taj način Francuska može ponovno zadobiti svoju vodeću moralnu i kulturnu ulogu u Evropi. Evropa ne može doživjeti preporod bez duhovno velike Francuske i bez duhovno velike Njemačke“ Vinston Čerčil, Cirih 1946

⁴ Iako je načela za osnivanje zajednice predstavio Šuman idejni tvorac Zajednice za uglj i čelik je Žan Mone

Velika Britanija je odbila da postane članica Evropske zajednice za uglj i čelik zbog straha od gubljenja kontrole nad razvojem sopstvene industrije. Ugovor kojim je stvorena ova revolucionarna zajednica potpisan je u Parizu 18. aprila 1951. godine a na snagu je stupio 23. jula 1952. sa rokom važenja od pedeset godina.⁵ Zemlje osnivači ove prve evropske zajednice su: Belgija, Francuska, Italija, Luksemburg, Holandija i Njemačka. Ugovor o stvaranju Evropske zajednice za uglj i čelik predviđao je ukidanje tarifnih kvota unutar zajedničkog tržišta za uglj, čelik, koks i gvožđe, uspostavljanje jedinstvene tarife na uvoz uglja i čelika iz zemalja izvan zajednice, te kontrolu proizvodnje i prodaje navedenih proizvoda. Da bi se osigurao nesmetan rad ove zajednice trebalo je osigurati njen nadnacionalni subjektivitet pa je Ugovorom o stvaranju Evropske zajednice za uglj i čelik predviđeno stvaranje Visoke vlasti, kao najvažnije institucije i nosioca odlučivanja u Zajednici, Savjeta ministara, u cilju očuvanja interesa zajednice, a koji je okupljao predstavnike vlada država članica, Zajedničke skupštine, koja ima savjetodavnu ulogu i zadatak obavljanja demokratske kontrole vlasti, te Sud pravde, koji će rješavati eventualno nastale sporove i poštovanje odredbi ugovora. Visoka vlast je organ koji je u funkcionisanju ove zajednice imao najveća ovlaštenja i u njegov satav je ulazio po jedan visoko stručan član iz svake države. Članovi nisu mogli biti opozvani od strane države iz koje potiču i nisu bili dužni da primaju instrukcije njihovih vlada. Izbor svakog člana morao je biti potvrđen od svih zemalja članica.

2.3. Evropska Ekonomska zajednica

Poučene pozitivnim iskustvima u funkcionisanju evropske zajednice za uglj i čelik kao i carinskom unijom zemalja Beneluksa, vlade šestorke pokrenule su inicijativu daljih integracija. Takve inicijative su krunisane potpisivanjem ugovora o osnivanju Evropske ekonomske zajednice (EZZ) koji je potpisan 25. marta 1957. godine u Rimu. Ugovor je stupio na snagu 1. januara 1958. godine. Istovremeno je potpisan još jedan ugovor - Ugovor o Europskoj zajednici za atomsku energiju, poznat i pod imenom Euratom. Ti se ugovori nazivaju Rimskim ugovorima, a često se sam Ugovor o Europskoj ekonomskoj zajednici naziva Rimskim ugovorom. Cilj osnivanja Evropske ekonomske zajednice bio je uspostava zajedničkog tržišta zasnovanog na četiri slobode: slobodnom kretanju robe, osoba, kapitala i usluga. Zbog toga Odredbe Ugovora o EEZ-u (Ugovor iz Rima) uključuju:

⁵ 23. jula 2002. prestala je postojati Evropska zajednica za uglj i čelik.

- ukidanje carina među državama članicama,
- uvođenje zajedničke vanjske carinske tarife,
- uspostavu zajedničke poljoprivredne i prometne politike,
- stvaranje Europskog socijalnog fonda,
- osnivanje Europske investicione banke,
- razvijanje bliskijih veza među državama članicama

U svrhu ostvarenja tih ciljeva, Ugovorom o EEZ-u utvrđena su vodeća načela i određen je okvir pravnog djelovanja institucija Zajednice. Radi se o zajedničkim politikama: zajedničkoj poljoprivrednoj politici, saobraćajnoj politici i zajedničkoj trgovinskoj politici.

Organi zajednica su bili: Parlamentarna skupština zajednička za sve tri Zajednice, Sud pravde, također kao zajednički organ, Komisija i Savet kao pojedinačni organi za svaku zajednicu. U cilju lakše koordinacije njihovih politika, Ugovorom o objedinjavanju organa 1965. godine stvoreni su jedinstvena Komisija i Savjet kao zajednički organi Evropskim zajednicama od sedamdesetih godina XX veka pristupaju i druge evropske države: Danska, Irska i Velika Britanija 1973. godine, Grčka 1981. godine, Portugal i Španija 1986. godine. Upravo sa širenjem dolazi do političke i ekonomske reforme Zajednice, što je vidljivo donošenjem Jedinstvenog političkog akta u Luksemburgu. U političkom smislu, Jedinstveni politički akt, koji je donet 1986. godine, je verifikovao političke ambicije Zajednice, u sferi ekonomije nastavio reformski proces, au domenu institucionalnog prava Zajednice utvrdio trase jačanja nadnacionalnih elemenata u odlučivanju i izboru njenih organa⁶. Zatim, 1992. godine Ugovorom iz Maastrichta stvorena je Evropska unija u čiju su strukturu, kao prvi stub, ušle Evropska zajednica za uglj i čelik, Evropska ekonomska zajednica i Evropska zajednica za atomsku energiju.

2.4. Osnivanje Evropske unije

Od samog osnivanja ove tri zajednice proces reformi je vođen u kontinuitetu što je i rezultiralo napretkom i proširenjem zajednica. Krajem osamdesetih godina okončanjem hladnog rata kao rezultat političkih ekonomskih i društvenih usaglašavanja dolazi do potpisivanja naovog ugovora kojim se nastavlja proces integracija. Dvanaest članica EEZ, 1992 godine potpisuju u Maastrichtu Ugovor o osnivanju Evropske unije a proces ratifikacije je potrajao do 1 novembra 1993.godine. Struktura Evropske unije često se upoređuje sa

⁶ Avramović Nenad, Pravo Evropske unije, Pravni fakultet za privredu i pravosuđe, Novi Sad, 2009, str.38

pročeljem grčkoga hrama s tri stuba. Prvi stub Evropske unije je Europska zajednica koja uključuje tri zajednice: Europska zajednica za uglj i čelik (prestala je postojati 2002. godine po isteku ugovora koji je bio potpisan sa rokom važnosti od 50 godina), Evropska ekonomska zajednica te Europska zajednica za atomsku energiju. Drugi stub čini saradnja država u spoljnoj i bezbjedonosnoj politici, a treći saradnja policije i pravosuđa u krivičnim predmetima. Iako je ugovor iz Mاستrihta ratifikovalo dvanest zemalja EU nije dobila svojstvo subjekta međunarodnog prava, jer se za nju nije moglo tvrditi da je međunarodna organizacija a pogotovu ne država federalnog ili konfederalnog uređenja. Takvo stanje će potrajati sve do potpisivanja Lisabonskog sporazuma 2007 godine kojim EU dobija status pravnog lica i na taj način dobija i *de iure* međunarodno pravni subjektivitet iako je *de facto* od samog svog osnivanja EU potpisivala međunarodne sporazume sa drugim državama i organizacijama, posjedovala imovinu i donosila budžet. Konzensus oko prihvatanja Lisabonskog sporazuma nije postignut lako (protivljenje Irske) pa je sporazum stupio na snagu krajem 2009 godine.

Lisabonski ugovoro o EU po prvi put predviđa mogućnost istupanja države iz članstva EU – „izlazna klauzula“⁷. Danas EU djeluje sa jedinstvenim institucijalnim poredkom koji je sastavljen od sledećih institucija:

- **Evropski parlament,**
- **Evropski savjet,**
- **Savjet ministara,**
- **Evropska komisija,**
- **Sud pravde EU,**
- **Evropska centralna banka,**
- **Evropski revizorski sud.**

Evropski parlament je zakonodavno tijelo EU a takođe ima ulogu nadzora i nadležan je za donošenje budžeta. Ovo tijelo se satoji od 751 člana koji se biraju na neposrednim izborima koji se održavaju svakih pet godina a posljednji izbori održani su u maju 2019. Lokacija evropskog parlamenta je u Strasburu, Briselu i Luksemburgu.

Evropski savjet (sastavljen od šefova država i/ili vlada članica) definiše opšte političke smjernice i prioritete Unije. On donosi, prije svega, političke odluke, pa se stoga ne pojavljuje kao zakonodavni organ, iako njegove odluke imaju dalekosežne posledice, kako za unutrašnje

⁷ Gordana Gasmi: Pravo i osnovi prava Evropske Unije, Univerzitet Singidunum Beograd 2010, str. 350

funkcionisanje EU, tako i za njeno djelovanje na međunarodnoj sceni. Lisabonskim ugovorom uvedena je funkcija predsjednika Evropskog savjeta (sa mandatom od dvije i po godine i mogućnošću reizbora), radi ostvarivanja stabilnosti i kontinuiteta u radu Evropskog savjeta, kao i snažnijeg predstavljanja Unije na međunarodnom planu. Ovu funkciju, od 1. decembra 2014. godine obavlja Donald Tusk. Sastanci ES-a su diplomatski susreti najvišeg nivoa, samiti, sastanci funkcionera s najvećom koncentracijom političke moći u državama članicama, te kao takvi predstavljaju adekvatno mjesto za rješavanje kriznih situacija i donošenje odluka koje strateški usmjeravaju proces evrounijskih integracija. No, ipak, kao i u konvencionalnoj multilateralnoj diplomatiji, susreti šefova država i vlada imaju specifičnu političku težinu, ali i specifične ograničavajuće faktore. Istupi i stavovi šefova država i vlada, kao najviših državnih predstavnika, prate se sa stanovišta nacionalnih politika, prioriteta i agendi, a ne sa stanovišta onoga što je dobro za Uniju.⁸

Savjet Evropske unije (Savjet ministara) je izvršno tijelo u kome se neposredno izražavaju interesi država članica i predstavlja najbitniji organ u zakonodavnoj proceduri Evropske unije. Čine ga ministri država članica EU koji imaju mandat da preuzimaju obaveze u ime svojih država. Prema Lisabonskom ugovoru, sjednicom Savjeta za spoljne poslove (Foreign Affairs Council - FAC) predsjedava Visoki predstavnik za zajedničku spoljnu i bezbjednosnu politiku (Federika Mogherini), a sjednicom Savjeta za opšte poslove (General Affairs Council - GAC) predsjedava ministar inostranih poslova države članice EU koja predsjedava Savjetom EU.

Evropska komisija ima ovlašćenja da pokreće inicijative, priprema odluke Savjeta EU, da ih sprovodi po usvajanju i da nadzire primjenu odluka i drugih propisa na teritoriji država članica EU. Evropska komisija, takođe, obezbeđuje sprovođenje osnivačkih ugovora i ostvarivanje interesa EU. Ima značajna izvršna ovlašćenja u odnosu na odluke koje donosi Savjet. Evropska komisija predstavlja Uniju u međunarodnim ekonomskim odnosima i pregovara u ime Unije radi zaključivanja širokog spektra međunarodnih ugovora.

Predsjednika Komisije predlaže Evropski savjet, nakon čega se isti bira većinom glasova poslanika Evropskog parlamenta. Saziv Evropskog parlamenta, formiran nakon izbora održanih od 25. do 27. maja 2014. godine, za predsjednika Evropske komisije izglasao je luksemburžanina Žan-Klod Junkera, čiji mandat je istekao ove godine 2019. godine. Pored

⁸ Uvod u vanjsku politiku Europske Unije, Nedžma Džananović Miraščija. - Sarajevo : Fakultet političkih nauka, 2018, str. 89

predsjednika, Evropska komisija ima 27 članova Komisije, od kojih su sedam potpredsjednici Evropske komisije.

Oblasti nadležnosti Komisije su: saobraćaj i energetika; konkurencija; poljoprivreda, seoski razvoj i vodoprivreda; privreda i informatičko društvo; unutrašnje tržište, poreska politika i carinska unija; istraživanje; ekonomska i monetarna pitanja; razvoj i humanitarna pomoć; **proširenje**; spoljni poslovi; trgovina; zaštita zdravlja i potrošača; regionalna politika; obrazovanje i kultura; budžet; pravosuđe i unutrašnji poslovi; zapošljavanje i socijalna pitanja.

Evropski sud pravde čini 27 sudija i 8 opštih pravobranilaca (generalnih advokata). Njegova osnovna nadležnost je da rješava sporove koji su u nadležnosti EU. Sud može odlučivati u slučajevima koje podnose države-članice, institucije EU, kao i pravna i fizička lica. Jedinstvenim evropskim aktom osnovan je Sud pravde prve instance. Presuda Evropskog suda pravde je konačna i ima jaču snagu od presuda vrhovnih sudova država članica. Budući da presude Evropskog suda imaju snagu izvora prava, uloga suda nije više samo sudska, već on ima i zakonodavnu funkciju. Nadležnost Evropskog suda pravde i dalje je isključena u pitanjima spoljnih poslova, ali će od sada on imati jurisdikciju kad je reč o kontroli primjene spoljnopolitičkih sankcija, kao i u pojedinim pitanjima iz oblasti slobode, bezbjednosti i pravde, koja se ne tiču policije i saradnje vezane za kriminal.

Evropska centralna banka je stupanjem na snagu Lisabonskog ugovora banka postala jedna od institucija EU, a evro - moneta Unije. Euro kao jedinstvenu valutu 1. januara 1999. prihvatilo je 11 država članica Evropske unije: Austrija, Belgija, Finska, Francuska, Irska, Italija, Luksemburg, Holandija, Njemačka, Portugal i Španija kojim se nakon zadovoljavanja kriterija konvergencije 2001. godine pridružila i Grčka. Novčanice i kovanice eura uvedene su u opticaj 1. januara 2002. i zamijenile su domaće valute u spomenutih 12 starih država članica EU, a njima se 2006. pridružila Slovenija, potom 2008. Malta i Kipar, te 2009. godine Slovačka. Ostalih devet novih država članica su u fazi ispunjavanja kriterijuma konvergencije. Euro nisu uvele tri stare države članice: Velika Britanija i Danska, na osnovu klauzule o izuzimanju (opt -out clause) i Švedska čiji su građani dva puta na referendumu odbili uvođenje eura. Učešće u Ekonomskoj i monetarnoj uniji i prihvatanje eura kao jedinstvene valute obavezno je za sve nove države članice

Evropski revizorski sud je ugovorom o Evropskoj uniji dobio status organa EU. Evropski finansijski sud nadležan je da kontroliše prihode i troškove institucija EU, garantuje zdravo finansijsko upravljanje i omogućava Evropskom parlamentu da odobri izvršavanje budžeta.

Pored ovih EU-u postoje i brojne druge institucije i međuinstitucionalna tijela koja imaju specijalizirane uloge:

- Evropska služba za vanjske poslove - pomaže visokomu predstavniku EU-a za vanjske poslove i sigurnosnu politiku.
- Evropski privredni i socijalni odbor - predstavlja civilno društvo, poslodavce i posloprimce
Evropski odbor regija - predstavlja regionalna i lokalna tijela
- Evropska investiciona banka - finansira investicijske projekte EU-a te pomaže malim preduzećima putem Evropskoga investicionog fonda
- Evropski ombudsman - istražuje pritužbe na nepravilnosti u postupanju institucija i tijela EU
Evropski nadzornik za zaštitu podataka - štiti privatnost osobnih podataka građana
Kancelarija za publikacije - objavljuje informacije o EU-u
- Evropska kancelarija za izbor osoblja - odabire osoblje za institucije i druga tijela EU.
- Evropska upravna škola - osoblju EU-a pruža obrazovanje u određenim posebnim područjima
- Brojne specijalizovane agencije i decentralizovana tijela - obavljaju niz tehničkih, naučnih i rukovodećih poslova

3. POLITIKA PROŠIRENJA EVROPSKE UNIJE

Potpisivanjem Mahstriškog ugovora i osnivanjem EU predviđeno je da svaka evropska zemlja može postati član unije ako poštuje vrijednosti EU-a iz Ugovora i koja se obvezuje promovirati iste ih može podnijeti zahtjev za članstvo u EU-u, Te vrijednosti su nabrojane u članu 2. Ugovora o Evropskoj uniji gdje stoji: *Unija se zasniva na vrijednostima poštovanja ljudskog dostojanstva, slobode, demokratije, jednakosti i zajedništva, na vladavini zakona i poštovanja ljudskih prava, uključujući prava osoba koje pripadaju manjinama. To su zajedničke vrijednosti državama članicama u društvu u kojem preovladava pluralizam, nediskriminacija, tolerancija, pravda, solidarnost i ravnopravnost žena i muškaraca.*⁹

⁹ Consolidated version of the treaty on european union - Official Journal of the European Union, 26.10.2012, str.C326/17

Motiv za proširenje Evropske unije su svakako brojne prednosti koje dolaze sa proširenjem EU-a a to su: veće blagostanje za sve države članice, trostruko veća trgovinska razmjena između starih i novih država članica, peterostruko veća među novim državama članicama veća stabilnost u Evropi veći značaj EU-a u pitanjima na globalnom nivou

3.1. Kriterijumi za pristupanje EU

Da bi neka zemlja pristupila EU mora da ispunjava kriterijume za pristupanje. Ti su kriterijumi utvrđeni na sastanku Europskog vijeća u Kopenhagenu 1993. i često se nazivaju „kriterijumi iz Kopenhagena”¹⁰. Nijma se utvrđuju demokratski, privredni i politički uslovi za zemlje koje žele pristupiti EU-u a to stabilne institucije koje garantuju demokratiju, vladavinu prava, ljudska prava te poštovanje i zaštitu manjina funkcionalnu tržišnu privredu i sposobnost držanja koraka s tržišnim takmičenjem i tržišnim silama u EU-u, sposobnost preuzimanja obveza članstva i njihovog djelotvornog sprovođenja, između ostalog poštovanje ciljeva političke, ekonomske i monetarne unije. Naravno sa svoje strane EU takođe mora biti sposobna uključiti nove članove odnosno da ih prihvati a da pri tome zadrži posticaj evropskoj integraciji

Udovoljavanje gore navedenim kriterijumima za članstvo nemoguće je bez postojanja jakog, funkcionalnog i efikasnog, sa uslovima za članstvo, kompatibilnog i usklađenog administrativnog aparata, što je kao četvrti pristupni kriterijum Savjet EU, definisao u Madridu, 1995. godine. Naime, prenošenje svih pravnih dostignuća akumuliranim u pravu EU u domaće zakonodavstvo je važno sa aspekta udovoljavanja neposredno pravnog, a posredno i preostala dva kriterijuma za članstvo. Međutim, od samog formalnog transponiranja zakonodavstva EU u domaći legislativni okvir, važnije je njegovo efikasno sprovođenje kroz odgovarajuće administrativne i sudske strukture.¹¹ Ispunjavanje zahtjeva iz domena političkog kriterijuma ipak predstavlja ključni uslov za pokretanje pregovora o pristupanju, što je odlučeno na Lussemburškom samitu Savjeta EU, u decembru 2007. godine. Za razliku od političkog, ekonomski i kriterijum ispunjavanja obaveza proizašlih iz članstva, tj. pravni kriterijum bit će predmet budućeg dinamičnog ocjenjivanja. Za države koje učestvuju u procesu stabilizacije i pridruživanja (Bosna i Hercegovina, Srbija, Crna Gora, Makedonija, Albanija) ovi uslovi su prošireni na ciljeve stabilizacije i pridruživanja koji su formalno potvrđeni sporazumima o stabilizaciji i pridruživanju, koje je EU zaključila sa svakom od navedenih država. U ovom kontekstu važno je istaći zaključke Evropskog savjeta

¹⁰ Kriterijumi iz Kopenhagena nazivaju se još i pristupni kriterijumi.

¹¹ Vijeće Ministara BiH, Direkcija za evropske integracije: Od podnošenja zahtjeva za članstvo u EU do sticanja statusa kandidata, Sarajevo, 2016, str.8

iz decembra 2006. godine kojima je nedvosmisleno potvrđeno da napredak svake države u procesu pristupanja EU zavisi od pojedinačnih napora svake od njih u pogledu ispunjavanja kopenhagenskih kriterija i uslova procesa stabilizacije i pridruživanja. Zadovoljavajući rezultati države u provođenju Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju, uključujući trgovinske odredbe su presudne za razmatranje zahtjeva za članstvo bilo koje od navedenih država.

3.2. Način pristupanje EU

Proces pristupanja jedne države Evropskoj uniji započinje podnošenjem zahtjeva za članstvo u EU. Zahtjev za članstvo je kraće pismo koje država podnosilac zahtjeva predaje Savjetu EU, odnosno predstavniku države članice koja u to vrijeme predsjedava Savjetom EU, a sa ciljem sticanja članstva u EU. Zahtjev za članstvo obično potpisuje i uručuje predsjednik države i/ili vlade, a može ga pratiti kraći ili opširniji dokument koji ga sadržajno podržava i u kojem se navode dostignuća države podnosioca zahtjeva u procesu evropskih integracija. U zahtjevu država ističe svoju evropsku opredeljenost, ističući da je pristupanje EU njen strateški društveno-ekonomski i politički cilj te da je spremna prihvatiti vrijednosti EU i obaveze koje proizlaze iz članstva u EU.

Nakon što primi zahtjev za članstvo, Savjet EU razmatra zahtjev te odlučujući jednoglasno na jednoj od svojih sjednica donosi zaključak da prihvata zahtjev i poziva Evropsku komisiju da pripremi mišljenje o zahtjevu za članstvo - avis¹², kao osnovni dokument na kojem će temeljiti svoju dalju odluku. O zahtjevu za članstvo obavještavaju se Evropski parlament i nacionalni parlamenti država članica EU. Koliko će vremena proći od podnošenja zahtjeva do razmatranja zahtjeva na nekoj od sjednica Savjeta EU, zavisi od plana i dinamike rada Savjeta EU, ali i od spremnosti država članica EU da razmatraju zahtjev za članstvo. Za državu koja je podnijela zahtjev za članstvo važno je da u ovom i daljem periodu pokaže značajnu posvećenost provođenju reformi, kao i da radi na jačanju diplomatskih odnosa sa državama članicama kako bi se osiguralo prihvatanje zahtjeva, obzirom da o zahtjevu države članice odlučuju jednoglasno. Pored toga valja napomenuti da u ovom periodu kako bi preduprijedila razlike u standardu s ulsakom novih članica, Evropska unija je uvela nekoliko pretpristupnih programa čiji je cilj pristupno prilagođavanje država koje žele postati dio Evropske unije. Kriterijum za dodjelu ovih sredstava je bruto nacionalni proizvod po glavi stanovnika (mora biti manji od 90% odprosjeaka Evropske unije).

¹² U prošlosti, negativno mišljenje o članstvu dobili su Maroko i Turska

Obično o zahtjevu za članstvo odlučuje Savjet EU za opšte poslove, ali zaključak može donijeti Savjetu nekom od ostalih saziva. Po okončanju pregovora, Savjet EU treba jednoglasno donijeti odluku o prijemu države u članstvo u EU, kojom prihvata zahtjev za članstvo države u pitanju i ugovor o pristupanju zaključen sa istom, što potvrđuje i Evropsko vijeće. Prethodno, Evropska komisija treba pripremiti mišljenje o zahtjevu za članstvo u smislu konačnog prijema u članstvo, a Evropski parlament većinom svojih glasova dati saglasnost na ugovor o pristupanju, u skladu sa članom 49. Ugovora o EU.

Mišljenje o zahtjevu za članstvo ili avis je dokument koji sadrži nalaze i procjene Evropske komisije o nivou dosezanja kriterijuma za članstvo države koja je podnijela zahtjev za članstvo i posljedično spremnosti iste da napreduje u procesu evropskih integracija do krajnjeg članstva. Mišljenje o zahtjevu za članstvo priprema Evropska komisija u dva navrata na zahtjev Savjeta EU i predstavlja temeljni dokument na osnovu kojeg će Vijeće EU donijeti:

- a) Zaključak u vezi kandidatskog statusa i početka pregovora sa državom čiji se zahtjev razmatra
- b) Odluku o prijemu u članstvo u EU.

Evropska komisija upućuje dokument – Upitnik državi koja je podnijela zahtjev za članstvo u EU kako bi na osnovu odgovora države na veoma opsežna pitanja, pripremila mišljenje o zahtjevu za članstvo u vezi sa preporukom Savjeta EU za sticanje statusa kandidata i otvaranje pregovora o pristupanju. Cilj upitnika je da pruži sveobuhvatan i detaljan pregled političkog, pravnog, ekonomskog i administrativnog sistema države koja je podnijela zahtjev za članstvo u EU, a u svrhu ocjene ispunjavanja kriterijuma za članstvo, kao preduslova za otvaranje pregovora. Upitnik stoga sadrži pitanja¹³ grupisana u tri osnovne cjeline: politički kriterijumi, ekonomski kriterijumi i sposobnost preuzimanja i primjene zakonodavstva EU. Ova zadnja cjelina strukturom prati podjelu pravnih dostignuća EU (acquis-a)¹⁴ na 33 pregovaračka poglavlja. Pregovori se temelje na načelu da svaka država kandidat mora usvojiti sveukupna postojeća pravila i legislative. Dakle o sadržaju acquis-a nema pregovora. Za dijelove acquis-a koji kandidati ne mogu usvojiti i primijeniti u trenutku pristupanja Uniji, države kandidati mogu tražiti tzv. prijelazni vremenski interval. Naime, određene evropske norme, posebno u području zaštite okoline, zahtijevaju dugotrajno i skupo

¹³ Broj pitanja zavisi od države do države te je u slučaju Hrvatske upitnik sadržavao 4.560, Makedonije 4.666, a Srbije 2.483 pitanja. Evropska komisija prilikom dostavljanja Upitnika utvrđuje rok u kojem se odgovori na pitanja trebaju dostaviti, štoje obično 2-4 mjeseca.

¹⁴ Acquis communautaire, skraćeno acquis („nasljeđe“ ili „tekovina“ Zajednice) francuski je termin koji se u okviru EU koristi za skup prava i obveza koje obvezuju i povezuju sve zemlje članice unutar Evropske Unije

prilagođavanje industrijskih procesa ili poboljšanje infrastrukture. Zbog toga, EU izražava spremnost na primjenu ograničenog prijelaznog vremenskog intervala pod strogo utvrđenim uslovima. Premda su prijelazni vremenski intervali najčešće utvrđeni na zahtjev kandidata, može ih zatražiti i EU ukoliko procijene da njima može zaštititi svoje interese (npr. 5-7 godina prijelaznog vremenskog intervala za slobodno kretanje osoba - radne snage - za sve nove države članice, osim Kipra i Malte). U ime Evropske komisije Upitnik dostavlja, preciznije uručuje aktuelni evropski komesar za politiku susjedstva i pregovore o proširenju predsjedniku izvršne vlasti države koja je podnijela zahtjev za članstvo.

U skladu sa ustavnim uređenjem i zakonskim rješenjima, svaka država posebno uređuje organizaciju aktivnosti na pripremi odgovora na pitanja iz upitnika. Od države koja podnosi zahtjev za članstvo očekuje se da u ovom stadiju napretka u procesu evropskih integracija ima uspostavljenu efikasnu koordinaciju evropskih poslova na političkom i tehničkom nivou, uređenu i osmišljenu tako da može odgovoriti zahtjevima odgovarajućih faza u procesu, uključujući i upitnik. Evropska komisija može tražiti pojašnjenja pojedinih odgovora, npr. u slučaju kada odgovori nisu potpuni ili sadrže informacije koje nisu dovoljno jasne službenicama Evropske komisije. U tom slučaju, Evropska komisija dostavlja dodatna pitanja na koja je potrebno odgovoriti u okviru istog koordinacionog mehanizma. Po prijemu odgovora na osnovna i dodatna pitanja, Evropska komisija detaljno analizira odgovore, uzimajući u obzir i nalaze stručnih posjeta do kojih je došla tokom misija procjene stanja te informacije stečene u komunikaciji sa državama članicama i međunarodnim institucijama. Na osnovu ove analize Komisija priprema mišljenje o zahtjevu za članstvu. Mišljenje o zahtjevu za članstvu upućuje se u formi Saopštenja Evropskom parlamentu i Savjetu EU. Savjet EU razmatra isto te odlučujući jednoglasno u najboljem ishodu donosi zaključak o dodjeljivanju statusa kandidata državi koja je podnijela zahtjev i o otvaranju pregovora o pristupanju sa tom državom, što na političkom nivou treba da potvrdi Evropski savjet. Dalji proces pristupanja nastavlja se otvaranjem pregovora o pristupanju koji sadrže sledeća pregovaračka poglavlja¹⁵:

Pregled poglavlja:

¹⁵ Ministarstvo vanjskih i evropskih poslova Republike Hrvatske; Što donosi članstvo u Europskoj uniji - Pregled pregovaračkih poglavlja, Zagreb, 2012

1. Slobodno kretanje robe	19. Socijalna politika i zapošljavanje
2. Slobodno kretanje radnika	20. Preduzetništvo i industrijska politika
3. Pravo osnivanja preduzeća i sloboda pružanja usluga	21. Trans-evropske mreže
4. Slobodno kretanje kapitala	22. Regionalna politika i koordinacija strukturnih instrumenata
5. Javne nabavke	23. Pravosuđe i osnovna prava
6. Pravo privrednih društava (kompanijsko pravo)	24. Pravda, sloboda i bezbednost
7. Pravo intelektualne svojine	25. Nauka i istraživanje
8. Politika konkurencije	26. Obrazovanje i kultura
9. Finansijske usluge	27. Životna sredina
10. Informaciono društvo i mediji	28. Zaštita potrošača i zaštita zdravlja
11. Poljoprivreda i ruralni razvoj	29. Carinska unija
12. Sigurnost hrane, veterinarska i fitosanitarna politika	30. Spoljni odnosi
13. Ribarstvo	31. Spoljna, bezbednosna i odbrambenapolitika
14. Transportna politika	32. Finansijska kontrola
15. Energetika	33. Finansijske i budžetske odredbe
16. Oporezivanje	34. Institucije
17. Ekonomska i monetarna politika	35. Ostala pitanja
18. Statistika	

Po završetku pregovora, Evropski savjet mora jednoglasno donijeti odluku o primanju novih članica, koja mora biti potvrđena apsolutnom većinom glasova Evropskog parlamenta. Ugovori o pristupanju potvrđuju se odlukom Savjeta ministara kao i pozitivnim mišljenjem Evropskog parlamenta. Nakon potpisivanja Ugovora o pristupanju, države članice EU i države kandidati potvrdit će ih istovremeno u svojoj nacionalnoj proceduri. U mnogim državama kandidatima potrebno je provesti referendum građana o ulasku u Evropsku uniju, kao jedan od instrumenata potvrđivanja. Tek nakon pozitivnog ishoda referenduma i provedene ratifikacije Ugovora o pristupanju država kandidat postaje punopravna članica EU.

3.3. Proširenje unije „veliki prasak“

Najveće proširenje EU se desilo prije 15 godina. Tada je proces proširenja Europske unije bio najvažniji politički, socijalni i privredni događaj. Sve ostale teme unutar EU bile su

u sjenci proširenja. Kada se EU reformisala, razmišljalo se kako će se to odraziti na proširenje i kako prilagoditi te reforme potrebama proširene EU. Kada se raspravljalo o višegodišnjem financijskom okviru, također se računalo na sredstva koje treba odvojiti za nove članice. Bio je to važan politički događaj koji nisu smjele spriječiti bilo kakve kalkulacije o materijalnim interesima. Smatralo se da je dužnost zapadne Europe, bogate i razvijene, pomoći braći u istočnoj, donedavno komunističkoj Europi u povratku u porodicu. Prvog maja 2004. je “veliki prasak”, kako je nazvan ulazak 10 novih država u EU, proslavljen sa velikom pompom u svim glavnim gradovima EU, kako u novim tako i u starim članicama. Tadašnji predsjednik Evropske komisije Romano Prodi pješke je prešao granicu Italije i tada nove članice Slovenije.¹⁶ Konkretno brojke o rastu BDP-a u svim državama koje su tada pristupile uniji govore da je taj proces bio izrazito uspješan. Dolazak radne snage iz novih u stare članice uticao je na smanjenje nezaposlenosti u tim državama, a u isto vrijeme nije povećao nezaposlenost u državama u koje su došli.

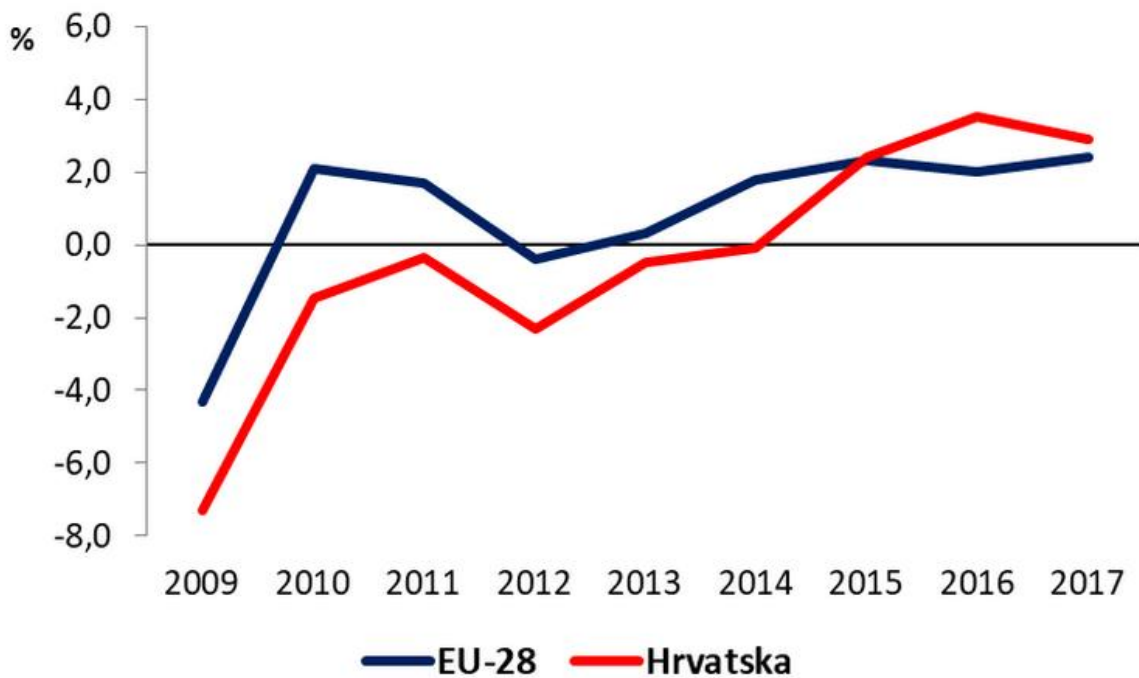
4. POLITIKA PROŠIRENJA EU U ODNOSU NA BALKANSKE ZEMLJE

Kad se govori o balkanskim zemljama možemo ih podijeliti na one koje su već u EU i na one koje pretenduju da postanu članice. Rumunija i Bugarska postale su članice EU 2007 godine a Hrvatska postala punopravni član EU 2013 godine. Svakako osnovni motivi svih zemalja sa pretenzijama punopravnog članstva jesu ekonomske prirode. U nastavku ću na primjeru Hrvatske napraviti kraću analizu koja će pokazat najbitnije i najvidljivije strukturne promjene s makroekonomskog aspekta koje su se dogodile u hrvatskoj privredi u posljednjih pet godina, koja može poslužiti u procjeni koristi i eventualnog troška od pristupanja EU.

Na slici 1. vidi se kako su privredni ciklusi u Hrvatskoj i Europskoj Uniji, čak i dok Hrvatska nije bila punopravna članica, relativno usklađeni. Najvažniji pokazatelj koji se može uočiti jeste da od početka krize pa sve do 2014., hrvatska privreda ne samo da je ostvarivalo niži rast od europskog prosjeka (crvena linija ispod plave), već je konstantno ostvarivalo negativni prirast tj. 6 godina je bilo u kontinuiranoj recesiji. Istovremeno, evropska je privreda u cjelini već 2010. prešlo u pozitivnu teritoriju te je ostvarilo godišnji rast od preko 2%, što nam pokazuje da je kriza u Europi i svijetu trajala kud i kamo kraće nego u Hrvatskoj

¹⁶ Ugovor o pristupanju Češke, Estonije, Kipra, Litvanije, Letonije, Mađarske, Malte, Poljske, Slovenije i Slovačke, Potpisan 16. aprila 2003. u Atini, Grčka, stupio je na snagu 1. maja 2004

Dvije godine po pristupanju EU, efekti integracije hrvatske privrede u evropske lance vrijednosti počinju se osjećati – Hrvatska tako posljednje tri godine raste brže od prosjeka EU zemalja. Hrvatska zbog toga ne može u potpunosti biti zadovoljna jer zbog niske baze, hrvatski BDP godišnje mora značajno brže rasti od evropskog prosjeka kako bi se moglo reći da stvarno iskorištava prilike od pristupa jedinstvenom tržištu od 500 miliona ljudi. No isto tako je činjenica da se danas uopšte razgovara o stopama rasta pokazatelj benefita od pristupanja, jer prije samog pristupanja Hrvatska godinama nije uspijevala postići bilo kakav privredni rast.

Slika 1.

Kada se govori o BDP-u, ono što se često zanemaruje jeste da izvoz čini sve veći udio u BDP-u, što značajno utiče na strukturu današnjeg privrednog rasta. Udio ukupnog izvoza roba i usluga u BDP-u kretao oko nivoa od 40% i nikada nije značajnije prešao taj prag – sve do ulaska Hrvatske u EU. Snažan uzlet izvoza koji je usledio, a koji traje do danas, rezultirao je time da je prošle godine omjer ukupnog izvoza roba i usluga i BDP-a po prvi put u istoriji prešao 50%. Na primjeru monetarne politike takođe su uočljive dobrobiti od ulaska u EU. HNB posljednjih godina vodi ekspanzivnu monetarnu politiku. Niska inflacija, snažan rast robnog izvoza i turizma, te sređivanje stanja u javnim finansijama stvorili su prostor da HNB doprinijeli su relaksaciji iste. Višak likvidnosti u sistemu trenutno iznosi oko 26 milijardi kuna ili 7% BDP-a, a novčana masa po prvi u istoriji prešla 100 milijardi kuna ukupna

likvidna sredstva iznose gotovo 305 milijardi kuna.¹⁷ Kada se govori o ekonomskim koristima od pristupanja EU članstvu, većini ljudi bi prvo na pamet pala korist od tzv. „EU fondova“. Evropski strukturni i investicioni fondovi („EU fondovi“) zaista mogu biti od velike koriste slabije razvijenim članicama: Hrvatskoj je, na primjer, u finansijskom razdoblju 2014.-2020. na raspolaganju bilo ukupno 10,7 milijardi eura iz navedenih fondova, a taj iznos jednak je gotovo četvrtini hrvatskog BDP-a.¹⁸ Ipak zanimljivo je da je doprinos navedenih sredstava privrednom rastu do sada bio gotovo zanemarljiv. Razlog za to je što Hrvatska slabo povlači dostupna joj sredstva, s obzirom da je istodobno dužna godišnje uplaćivati u evropski proračun 400-500 miliona eura, neto efekt uplata do sada je bio krajnje skroman. Međutim, ako se uzme u obzir da se neiskorištena sredstva mogu iskoristiti do 2022., to znači da se snažniji privredni rast potpomognut sredstvima iz EU fondova tek se očekuje .

Pozitivna strana je i ta da se danas, za razliku od razdoblja prije članstva, državne investicije najvećim dijelom financiraju iz evropskih sredstava. To je važno ne samo zbog manjeg pritiska na državni budžet, već i zato što su projekti finansirani evropskim sredstvima kud i kamo ekonomski opravdaniji te je mogućnost za koruptivne radnje i neopravdane troškove značajno snižena zbog strožih evropskih kontrola.

Koji su dalji politički potezi Hrvatske u okviru EU vidljivo je iz stavova aktuelnog predsjednika vlade Hrvatske koji je napisao:“Kako bi iskoristila sve prednosti koje pruža EU, Hrvatska želi biti dio njezina najužeg kruga. Naše su ambicije u razdoblju koje je pred nama ulazak u Šengen i uvođenje eura kao službene valute. S obzirom na sve manje predvidivo sigurnosno okružje, Hrvatska već sudjeluje i u Stalnoj strukturiranoj suradnji na području odbrambene politike.“¹⁹

4.1. Pojam Zapadni balkan

Zapadni balkan je sintagma novijeg datuma a koju je u upotrebu uvela EU definišući svoju strategiju kroz poseban program ekonomske, finansijske, političke, ekspertske i druge pomoći prema tom dijelu Balkana. Zapadni Balkan nije ni geopolitička, ni geostrateška kategorija. On je isključivo praktični političko-ekonomski termin, odnosno, zajedničko određenje za jedan dio država regiona jugoistoka Evrope.. Ovaj termin se odnosi na sve države koje su nastale na području bivše SFRJ izuzevši Sloveniju a pridodata im je Albanija. Države Zapadnog Balkana nisu učestvovala u stvaranju pomenutog termina niti su same sebe

¹⁷ Ivica Brkljača, Velika analiza: Kako se hrvatsko gospodarstvo strukturno promijenilo od ulaska u EU

¹⁸ Ivica Brkljač, Velika analiza: Kako se hrvatsko gospodarstvo strukturno promijenilo od ulaska u EU

¹⁹ Ministarstvo vanjskih i evropskih poslova: Pet godina članstva Hrvatske u Europskoj uniji Zagreb, 2018.

svrstale u njegov okvir. Takođe, nisu sve zemlje ovog regiona saglasne sa njihovim svrstavanjem u Zapadni Balkan, bez obzira da li se radi o kolokvijalnom govoru ili zvaničnim dokumentima. Npr. Hrvatska je žestok protivnik svakog svrstavanja u region Balkana pa prema tome i u region Zapadnog Balkana, naročito nakon prijema u Evropsku uniju 2013. godine. Zato se sve češće javlja mišljenje da se sintagma Zapadni Balkan odnosi na one zemlje bivše SFRJ koje se nisu integrisale u EU. Zbog geografskog položaja i značaja, kroz istoriju su se na prostoru regiona Zapadnog Balkana sukobljavali interesi svjetskih sila. Sukob interesa u spoju sa vječitim težnjama naroda regiona za što većom teritorijom i problemima međusobnog razgraničenja bili su uzrok sporova i sukoba. Posledice tih sukoba su bile razaranja dobara i uništenje jednog dijela populacije, a ispaštali su najviše sami narodi regiona. Tako je i raspadom SFRJ nastalo nekoliko, uglavnom nestabilnih, država sa brojnim nerješanim unutrašnjim pitanjima kao i određenim nesuglasticama sa susjedima.

Dobra strana kod svih tih postjugoslovenskih država bilo je relativno jako građansko društvo, gdje su izbori demokratski. Kad je riječ o lošim stranama, sve te države bile su uglavnom ozbiljno pogođene – problemom korupcije, odsustvom nezavisnog sudstva, lošim upravljanjem državom na nacionalnom nivou i problem slobode govora.

4.2. Odnos EU prema zemljama Zapadnog Balkana

Već ranije sam spomenuo da su lideri EU početkom 2000-ih smatrali svojom dužnošću da potpomognu zemlje istočne evrope a to se odnosilo i na zemlje Zapadnog Balkana. Tako je na prijedlog Evropske komisije 1999. godine uspostavljen proces stabilizacije i pridruživanja, a Eropska unija u nekoliko ga je navrata ojačala i obogatila. Na samitu u Kelnu (1999.) potvrđena je spremnost Evropske unije za pružanje izgleda zemljama zapadnog Balkana za potpunu integraciju u njene strukture i članstvo u Evropskoj uniji. Nadalje 19. i 20. juna 2003 na sastanku u Solunu, Evropski savjet potvrdio je svoju odlučnost u pružanju pune podrške evropskoj perspektivi zemalja zapadnog Balkana. U zaključcima predsjedništva Evropskog svjeta u glavi V, zapisano je: *Evropski savjet, podsjećajući se na svoje zaključke u Kopenhagenu (decembar 2002.) i Brisel (mart 2003.), ponovio je odlučnost da će u potpunosti i efikasno podržati Evropsku perspektivu zemalja Zapadnog Balkana koja će postati sastavni dio EU, kad jednom ispune utvrđene kriterijume.*²⁰ Nakon toga na sastanku Evropskog svjeta u decembru 2006. a koji je održan u Briselu, čelnici EU-a potvrdili su da je budućnost zapadnog Balkana u Europskoj uniji. Na tom satanku je još jednom potvrđeno da

²⁰ Council of the european union - Presidency Conclusions – Thessaloniki, 19 and 20 June 2003, str. 8

će zemlje zapadnog Balkana postati sastavnim dijelom EU-a kad potpuno zadovolje: kriterijume za pristupanje i uslove utvrđene u procesu stabilizacije i pridruživanja (PSP).

4.3. Proces stabilizacije i pridruživanja

Proces stabilizacije i pridruživanja (PSP) je dugoročan pristup i strateška politika Evropske unije prema državama Zapadnog Balkana. a kao konačni cilj ima integraciju ovih zemalja u Evropsku uniju. Proces stabilizacije i pridruživanja uspostavljen je na prijedlog Evropske komisije 1999. godine, Na Samitu u Kelnu (1999.) potvrđena je spremnost Evropske unije za pružanje perspektivu zemljama zapadnog Balkana za potpunu integraciju u njene strukture i članstvo u Evropskoj uniji na osnovu Ugovora o Evropskoj uniji (1992./1993.) i ispunjavanja kriterija iz Kopenhagena (1993.) i kriterija iz Madrida (1995.) te je definisan stav da je proces stabilizacije i pridruživanja okvir putem kojeg će se odvijati ta integracija. Evropski savjet je na sastanku u Santa Maria da Feiri 2000. godine otišao i korak dalje zaključivši da su sve države uključene u proces stabilizacije i pridruživanja potencijalni kandidati za članstvo u EU, kao i da je cilj EU što potpunija integracija država zapadnog Balkana u političku i ekonomsku maticu Evrope.²¹ Na Samitu u Zagrebu 2000. godine potvrđeno je da je proces stabilizacije i pridruživanja put koji vodi zemlje zapadnog Balkana prema članstvu u Evropskoj uniji. Na Samitu u Solunu, održanom 2003. godine, zemljama procesa stabilizacije i pridruživanja još jednom je potvrđena evropska perspektiva, a proces je „obogaćen“ elementima pretpristupne strategije, tj. elementima koji su do tada bili otvoreni isključivo državama kandidatkinjama za članstvo.

Kao osnovni elementi procesa stabilizacije i pridruživanja postavljeni su:

- Ugovorni odnosi - Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju, kao nova vrsta ugovornih odnosa (tzv. sporazum o pridruživanju treće generacije),²²
- Razvoj ekonomskih odnosa - asimetrična liberalizacija trgovine kroz uvođenje autonomnih trgovinskih mjera (ATM);
- Finansijska pomoć – program Zajednice za obnovu i razvoj
- Instrument pretpristupne pomoći

²¹ „Presidency Conclusions of the Santa Maria de Feira Summit“, <http://ec.europa.eu> 08.08.2019

²² Ovakva vrsta sporazuma ponuđena je isključivo državama zapadnog Balkana, sa namjerom da im se omogući uspostavljanje bliskog i trajnog odnosa s Evropskom unijom, te izgledno članstvo u EU.

Uzevši u obzir velike razlike između pojedinih država, predviđeno je da Sporazumi o stabilizaciji i pridruživanju, uprkos identičnoj baznoj strukturi, budu vrlo precizno prilagođeni političkim, privrednim i drugim okolnostima u svakoj pojedinoj zemlji.

Proces stabilizacije i pridruživanja nudi viši stepen stvaranja ugovornih odnosa s EU (Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju) od onoga koji je nudila politika regionalnog pristupa (Sporazum o saradnji). Time je preskočena jedna faza u približavanju Europskoj uniji kroz koju su morale proći današnje države kandidati, a čitav je proces ubrzan. Uz to, inicirana je i izrada novog instrumenta finansijsko-tehničke pomoći – CARDS (Community Assistance for Reconstruction, Development and Stabilisation) za razdoblje 2001-2006. godina, putem kojeg se programiraju i finansiraju projekti čija je prvenstvena svrha otklanjanje problema i smetnji u postizanju europskih standarda. CARDS je i operativno zaživio kroz potpisivanje Okvirnog i Finansijskog sporazuma, te kroz konkretne projekte čije sprovođenje već traje.

Nuđenjem tješnjih veza s EU, po uzoru na Evropske sporazume o pridruživanju, te posticanjem na jačanje regionalne saradnje kao glavnog, a i u samom razvoju EU isprobanog i potvrđenog modela stabilizacije odnosa među državama, Evropska komisija zacrtala je osnovne smjernice svoje politike prema državama Procesu. Na taj način je djelimično revidirana i značajno nadograđena politika regionalnog pristupa i uslovljenosti koja je usvojena zaključcima Savjeta ministara od 29. aprila 1997. godine.

Proces stabilizacije i pridruživanja je dugoročna politika koja podstiče i podupire održive i EU-orijentisane političke, privredne administrativne i demokratske reforme, pomažući državama koje su njime obuhvaćene da se pripreme za integraciju u EU. Od samih početaka imao je za cilj državama iz regije pomoći izgraditi i održati stabilne demokratske institucije, osigurati vladavinu prava i stvoriti održiva, otvorenu i naprednu privredu. PSP je i bilateralni i regionalni proces, koji uspostavlja veze između svake pojedine države i EU, te podstiče regionalnu suradnju između država PSP, ali i njihovu saradnju sa susjedima. Na kraju kada bi smo željeli da damo definiciju šta je to PSP mogli bi smo ukratko reći da je PSP fleksibilan instrument, prilagodljiv potrebama i posebnim uslovima svake zemlje kako bi se omogućio napredak brzinom usklađenom sa sposobnostima pojedine zemlje da ispuni predviđene obveze. Iz ovoga proizilazi da su osnovne karakteristike procesa stabilizacije i pridruživanja uslovljenost i individualni pristup u ocjenjivanju napretka svake od zemalja. Napredak prati i ocjenjuje Evropska komisija putem različitih instrumenata koji su razvijeni u tu svrhu.

4.4. Osnovna obilježja PSP-a su:

Jednaki uslovi za sve - Sve države PSP-a moraju ispuniti iste uslove ako se žele približavati Europskoj uniji. Radi se o postojanju stabilnih demokratskih institucija, vladavini prava, poštovanju i zaštiti ljudskih prava, poštovanju i zaštiti prava manjina, regionalnoj suradnji, izgradnji tržišnog gospodarstva.

Jasna perspektiva članstva u EU - Prema mišljenju Evropske unije, jedini način da se održi stabilnost regije je ponuditi tim državama sve tješnju suradnju i udruživanje s EU uključujući i jasnu perspektivu članstva u EU. Putem PSP-a EU potiče države regije, kao potencijalne kandidate, da nastave s napretkom u jačanju međusobnih odnosa u najrazličitijim područjima, od trgovine i investicija, preko infrastrukture do povratka izbjeglica i borbe protiv organiziranog kriminala.

Uslovi za buduće članstvo u EU za države PSP-a u načelu su isti kao i za sadašnje kandidate. Izgledi za buduće članstvo određeni su brzinom i obimom promjena unutar svake zemlje.

Individualni pristup - Brzina kojom se pojedina država kreće kroz različite faze PSP-a zavisi o sposobnosti svake države da preuzima i ispunjava obveze koje proizlaze iz sve bližeg pridruživanja s EU. Svaka zemlja napreduje prema EU dinamikom svoje vlastite, individualne, uspješnosti u ispunjavanju postavljenih uslova. Činjenica što neka država ne ispunjava postavljene uslove ne utiče na položaj drugih država.²³

U okviru PSP-a izrazita pažnja posvećena je regionalnoj saradnji. Dokumenti EU ističu kako regionalna saradnja nema za cilj jačanje ili ponovno stvaranje jedinstvenog balkanskog prostora. Upravo suprotno, PSP vidi saradnju sa susjedima kao podsticaj za dalji razvoj i pomoć zemlji da razvije radne metode i praksu koje su integralni dio EU članstva. Proces stabilizacije i pridruživanja stvara čvrste veze između svake države i EU i istovremeno snažno ohrabruje saradnju između država PSP-a kao i saradnju s njihovim susjedima.

Europska unija pažljivo prati i analizira tok Procesu stabilizacije i pridruživanja kako bi mogla objektivno procijeniti njegove učinke i, istovremeno, državama davati preporuke kako bi mogle što brže napredovati u ispunjavanju uslova i približavanju evropskim kriterijima i standardima.

²³ [http://www.mvep.hr/hr/vanjska-politika/multilateralni-odnosi-staro-ijvhj/europska-unija-\(eu\)/proces-stabilizacije-i-pridruzivanja/](http://www.mvep.hr/hr/vanjska-politika/multilateralni-odnosi-staro-ijvhj/europska-unija-(eu)/proces-stabilizacije-i-pridruzivanja/) 10.08.2019

Prvi privremeni Izvještaj o toku PSP izradio je Savijet ministara pod predsjedavnjem Švedske, te ga je prihvatio na svom sastanku 11. juna 2001.g. u Luksemburgu. Kasnije je taj izvještaj postao dio Aneksa Zaključaka predsjedavajućeg na sastanku Evropskog savjeta u Geteborgu, 15-16. juna 2001.g.

Europska komisija (EK) je 4. aprila 2002. godine usvojila prvi godišnji Izvještaj o Procesu stabilizacije i pridruživanja za Jugoistočnu Europu. Izvještaj metodološki slijedi izvještaje o napretku zemalja kandidata što, na određeni način, za države PSP-a predstavlja pripremu za razdoblje kada budu postale kandidati za EU. Izvještaj potvrđuje stratešku važnost PSP-a kao jedine dugoročno održive politike EU prema jugoistočnoj Europi te omogućuje svakoj zemlji u PSP da sagleda svoj napredak u približavanju EU, kao i probleme koji su najveća zapreka na tom putu.

Drugi godišnji Izvještaj o Procesu stabilizacije i pridruživanja, Europska komisija je formalno usvojila 26. marta 2003. godine. Izvještaj pozitivno ocjenjuje napredak Republike Hrvatske u sprovođenju političkih, privrednih i sektorskih reformi usmjerenih na ispunjavanje kriterijuma za članstvo u Europskoj uniji tokom godinu dana. EK je u svom prvom godišnjem Izvještaju o PSP pokrenula inicijativu o pokretanju tzv. Zagrebačkog procesa kao sledbenika Zagrebačkog sastanka na vrhu. Ideja je prihvaćena od država članica EU, te je, zahvaljujući zalaganju grčkog predsjedništva EU tokm prve polovine 2003. godine, stavljena visoko na listu prioriteta EU.

Sastanak na vrhu u Solunu, na kojem su učestovali šefovi država i vlada 15 članica EU, 10 pristupajućih država, 3 država kandidata i 5 država obuhvaćenih PSP-om, predstavlja novi i važan korak u daljnjem jačanju odnosa između EU i PSP država. Na Sastanku je usvojena Deklaracija Solunskog sastanka na vrhu EU – Zapadni Balkan, kojom je prihvaćen i sadržaj dokumenta EU pod nazivom "Thessaloniki Agenda for the Western Balkans: Moving towards European Integration" (Solunski program za Zapadni Balkan: Kretanje prema Evropskoj integraciji), koji je dan ranije usvojilo Europski savjet. Deklaracija i Solunska agenda predstavljaju čvrstu osnovu za usmjeravanje napora PSP-država u provođenju reformi s ciljem približavanja EU, kao i za pružanje ojačane EU-potpore tim naporima

Glavni rezultati Sastanka su: dogovor na najvišem političkom nivou o unapređivanju i obogaćivanju politike Procesa stabilizacije i pridruživanja, utemeljenih na iskustvu procesa proširenja; napredak i jačanje političke, financijske i sektorske saradnje EU i PSP-država; te

neosporna potvrda da svaka PSP-država, na temelju individualnih rezultata, ima svoje mjesto u EU.

4.5.Solunska agenda

Zajedničkim usvajanjem Deklaracije, sve države su ujedno prihvatile i sadržaj dokumenta pod nazivom “Solunski program za Zapadni Balkan: Kretanje prema Europskoj integraciji“ i obvezale se na njegovo sprovođenje. Ovaj program predviđa uvođenje čitavog niza novih instrumenata i oblika saradnje između EU i PSP-država utemeljenih na instrumentima i iskustvima iz procesa proširenja, uz neke instrumente PSP-a, koji su dosada bili rezervisani samo za naprednije države a sada su dostupni svima.

Evropsko partnerstvo – Srednjoročno najznačajniji novi instrument temeljen je na iskustvima Pristupnog partnerstva (Accession Partnership)²⁴ s državama kandidatima. Radi se o dokumentu kojim se, individualno za svaku državu, utvrđuju njeni kratkoročni i srednjoročni zadaci, ciljevi i prioriteti i na temelju njihovog izvršavanja bit će procjenjivan i napredak odnosne države. Prioriteti u Partnerstvu bit će utvrđeni na temelju ocjena EK iz godišnjih Izvještaja o PSP-u, uz neformalne konsultacije s PSP-državama te uzimanje uz obzir kopenhagenskih kriterijuma i specifičnih kriterijuma za PSP. Od PSP-država će se očekivati da, na temelju preporuka iz Partnerstva, izrade svoje Akcijske planove, koje će zatim izvršavati u predviđenim rokovima.

Saradnja u Zajedničkoj vanjskoj i sigurnosnoj politici – PSP-države će se pozivati na pridruživanje izjavama, Zajedničkim stajalištima i drugim odlukama u okviru Zajedničke vanjske i sigurnosne politike EU. Takođe, razmotrit će se pozivanje PSP-država na koordinacijske i “briefing” sastanke organizovane za pristupajuće države i države kandidate u glavnim evropskim gradovima i sjedištima međunarodnih organizacija, te na sastanke Političkog i sigurnosnog odbora ukoliko su na dnevnom redu teme iz područja sigurnosti i upravljanja kriznim situacijama u regiji.²⁵

Parlamentarna saradnja – Otvorena je mogućnost osnivanja Zajedničkih parlamentarnih odbora za stabilizaciju i pridruživanje Europskog parlamenta sa svakim od parlamenta PSP-država, bez obzira na to da li država ima sklopljen SSP, odnosno da li je on stupio na snagu. Odbori za europske poslove u parlamentima PSP-država se podstiču na razvoj međusobnih

²⁴ Pristupna partnerstva određuju okvir procesa pristupanja. Njime su definisana: 1. Ključna prioritetna područja u kojima zemlje kandidati trebaju ostvariti napredak, tj. prioriteti utvrđeni u mišljenju Europske komisije o zahtjevima za članstvo u Europskoj uniji, 2. Pretpristupna pomoć.

²⁵ [http://www.mvep.hr/hr/vanjska-politika/multilateralni-odnosi-staro-ijvhj/europska-unija-\(eu\)/proces-stabilizacije-i-pridruzivanja/](http://www.mvep.hr/hr/vanjska-politika/multilateralni-odnosi-staro-ijvhj/europska-unija-(eu)/proces-stabilizacije-i-pridruzivanja/) 11.08.2019

kontakata na regionalnom nivou te se sugerše njihovo daljnje proširenje u smjeru razvijanja odnosa s parlamentima država članica i EP. Podrška u izgradnji institucija – Značajna pažnja posvetit će se osiguravanju stručne pomoći i iz država kandidata. U cilju jačanja sposobnosti državnih službenika u PSP-državama, podržava se osnivanje regionalne škole ili instituta za više obrazovanje na području reforme javne uprave. Nivo saradnje zavisit će o individualnoj sposobnosti svake države.

Otvaranje programa Zajednice – PSP-državama će se otvoriti programi Zajednice (npr. na području obrazovanja, profesionalnog usavršavanja i energetike), u odgovarajućem vremenu i zavisno o potrebama i kapacitetima svake pojedine države.²⁶

Odobreno je povećanje budžeta CARDS (Community Assistance for Reconstruction, Development and Stabilisation) u razdoblju 2004.-2006. u iznosu od najmanje 200 miliona evra. EU će takođe razmotriti dalje prikupljanja sredstava Europske investicione banke; dalje prilagođavanje podrške Zajednice PSP-državama kako se one budu približavale EU, te je pozvala EK da u okviru rasprava o idućoj financijskoj perspektivi (2007.-2013.) razmotri moguću podršku PSP-državama u cilju ostvarivanja održivog razvoja, a na osnovu iskustva iz aktuelnog procesa proširenja.

4.6. Nova Strategija za zapadni Balkan

Evropska Komisija je, kao što je predsjednik Juncker to i najavio u svom govoru o stanju Unije 2017.,²⁷ donijela novu strategiju za „Vjerodostojnu perspektivu proširenja i pojačanu saradnju EU-a sa zapadnim Balkanom“, 06.02.2018, kojom se potvrđuje evropska budućnost regije kao geostrateško ulaganje u stabilnu, jaku i ujedinjenu Europu koja se temelji na zajedničkim vrijednostima. U njoj se navode prioriteti i područja u kojima je potrebna veća zajednička saradnja te posebni izazovi s kojima se zapadni Balkan suočava, posebno potreba za temeljnim reformama i dobrosusjedskim odnosima. Vjerodostojna perspektiva proširenja zahtijeva stalna nastojanja i trajne reforme. Napredak na europskom putu objektivan je proces koji se temelji na zaslugama, te zavisi o konkretnim rezultatima svake zemlje. Usvajanjem ovog dokumenta Evropska komisija najavila šest vodećih inicijativa odnosno posebnih mjera koje će EU preduzeti sljedećih godina kako bi dala potporu transformaciji zapadnog Balkana u područjima od zajedničkog interesa. Inicijative obuhvaćaju jačanje vladavine prava, veću saradnju u području sigurnosti i migracija uz pomoć zajedničkih istražiteljskih timova i

²⁶ [http://www.mvep.hr/hr/vanjska-politika/multilateralni-odnosi-staro-ijvhj/europska-unija-\(eu\)/proces-stabilizacije-i-pridruzivanja/](http://www.mvep.hr/hr/vanjska-politika/multilateralni-odnosi-staro-ijvhj/europska-unija-(eu)/proces-stabilizacije-i-pridruzivanja/) 16.08.2019

²⁷ U svom govoru o stanju Unije 2017 Juncker je rekao: „Dame i gospodo, ako želimo veću stabilnost u našem susjedstvu, onda moramo ponuditi i vjerodostojnu mogućnost proširenja zapadnom Balkanu.“

evropske granične i obalne straže, širenje energetske unije EU-a na zapadni Balkan te smanjenje troškova roaminga i uvođenje širokopojasnog interneta u regiji. U strategiji se također naglašava da EU treba biti spremna prihvatiti nove članice kada one ispune kriterijume.. Predsjednik Europske komisije Žan-Klod Juncker izjavio je: „Ulaganje u stabilnost i prosperitet zapadnog Balkana zapravo je ulaganje u sigurnost i budućnost naše Unije. Iako za vrijeme ovog mandata neće biti novog proširenja, Europska komisija danas ucrtava europski put za zapadni Balkan. Uz snažnu političku volju, konkretne i održive reforme te konačno rješenje sporova sa susjedima, zemlje zapadnog Balkana mogu napredovati na svojem evropskom putu. Uspjeh će zavisiti o njihovim objektivnim zaslugama. Evropska komisija bit će stroga, ali poštena. Krajem ovog mjeseca otputovat ću u zemlje zapadnog Balkana s jasnom porukom: nastavite provoditi reforme, a mi ćemo nastaviti podupirati vašu evropsku budućnost.”²⁸

Na istoj konferenciji za štampu Visoka predstavnik / potpredsjednik Federika Mogherini izjavila je: „Zapadni Balkan dio je Evrope, dijelimo zajedničku istoriju, geografski prostor i kulturnu baštinu te iste mogućnosti i izazove, kako danas tako i u budućnosti. Bliskija saradnja u zajedničkom nam je interesu kako bismo našim građanima osigurali privredni i društveni razvoj te sigurnost. Ova strategija pokazuje kojim putem moramo ići kako bi svih naših šest partnera jednom zauvijek prevladalo prošlost te kako bismo svi mi osigurali da proces približavanja zapadnog Balkana EU-u bude trajan i da se nastavi ponovno ujedinjenje kontinenta. Ova strategija svima pruža zajedničku, jasnu, nedvojbenu, vjerodostojnu i konkretnu perspektivu za evropsku integraciju svakog od naših šest partnera. Sljedeći mjeseci neće biti samo intenzivni, već i ključni za osiguravanje da se ova jedinstvena istorijska prilika iskoristi.”

Povjerenik za evropsku susjedsku politiku i pregovore o proširenju Johanes Han naglasio je: „Danas potvrđujemo da su vrata naše Unije otvorena zapadnom Balkanu, koji je već okružen EU-om, te da je naša ponuda iskrena. Novim pristupom, potpomognutim konkretnim mjerama, jačamo proces proširenja koji zahtijeva vjerodostojna nastojanja i reforme, posebno kako bi se ojačala vladavina prava. Moramo raditi u korist građana.”²⁹

Kako bi ispunile kriterijume za članstvo u EU, ali i u vlastitom interesu, zemlje zapadnog Balkana trebaju provesti sveobuhvatne reforme u ključnim područjima. Vladavinu prava,

²⁸ Evropska komisija – konferencija za štampu od 16.02.2018 – Izvor www.europa.eu 17.08.2019

²⁹ Evropska komisija – konferencija za štampu od 06.02.2018 – Izvor www.europa.eu 17.08.2019

temeljna prava i upravljanje mora se znatno ojačati. Pravosudne reforme, borba protiv korupcije i organizovanog kriminala te reforma javne uprave moraju donijeti stvarne rezultate te se funkcioniranje demokratskih institucija treba ozbiljno poboljšati. Privredne reforme moraju se odlučno nastaviti kako bi se moglo pozabaviti strukturnim slabostima, niskom nivom konkurentnosti i visokom stopom nezaposlenosti. Sve zemlje moraju se nedvosmisleno obvezati, i riječju i djelom, na preovladavanje naslijeđa prošlosti postizanjem pomirenja i rješavanjem otvorenih pitanja, posebno graničnih sporova, znatno prije pristupanja Evropskoj uniji. Potreban je sveobuhvatan, pravno obvezujući sporazum o normalizaciji odnosa između Srbije i Kosova kako bi oni mogli napredovati na svojem evropskom putu.

EU je najvažniji donator i ulagač u regiju te najvažniji politički partner zapadnog Balkana. EU je i najveći trgovinski partner zapadnog Balkana s ukupnim godišnjim opsegom trgovine od 43 milijarde eura (2016.). Evropska komisija tada iznijela šest vodećih inicijativa kojima će se saradnja u brojnim područjima poboljšati te će se podpomoći proces transformacije na zapadnom Balkanu. Te vodeće inicijative odnose se na posebna područja od zajedničkog interesa: *vladavinu prava, sigurnost i migracije, društveno-privredni razvoj, saobraćajnu i energetske povezanost, digitalnu agendu, pomirenje i dobrosusjedske odnose*. Konkretna mjere u tim područjima predviđaju se za razdoblje od 2018. do 2020.

Za ostvarenje strategije za zapadni Balkan i potporu nesmetanoj tranziciji u članstvo neophodno je odgovarajuće finansiranje. Evropska komisija predlaže postupno povećanje finansiranja u okviru Instrumenta pretpristupne pomoći do 2020., ako je unutar postojeće omotnice moguće preraspodijeliti sredstva. Samo u 2018. predviđeno je 1,07 milijardi eura pretpristupne pomoći za zapadni Balkan, uz gotovo devet milijardi eura u razdoblju 2007. – 2017.

Politika proširenja EU-a mora biti sastavni dio šire strategije za jačanje Unije do 2025 i na planu za ujedinjeniju za snažniju i demokratskiju Uniju. Dinamika napretka svih zemalja zapadnog Balkana na njihovom evropskom putu zasnovana je na njihovim zaslugama i brzini, zavisno o ostvarenim konkretnim rezultatima.

Samo nekoliko mjeseci kasnije lideri EU i država članica EU, partnerima iz Zapadnog Balkana prisustvovali su samitu u Sofiji gdje su ponovili ranije izrečene stanove o punoj podršci zemljama regiona ka putu pridruživanja u EU odnosno njihovoj riješenosti da nastave

sa integracijama. Kao rezultat ovog samita donijeta je Sofijska deklaracija kojom je još jednom definisana agenda lidera EU u pogledu zemalja Zapadnog Balkana.³⁰

4.7. Berlinski proces

Na poziv njemačke kancelarke Angele Merkel, koja se tada nalazila na vrhuncu svoje političke moći i uopšteno bila smatrana najmoćnijom ženom svijeta, 24. avgusta 2014. je u Berlinu održana prva konferencija u okviru tzv. "Zapadnobalkanskog procesa", koji se otada uobičajeno naziva i "Berlinskim procesom". Na konferenciji je uz osam zemalja članica EU (Njemačka, Francuska, Velika Britanija, Italija, Austrija, Poljska, Slovenija i Hrvatska) učestvovalo i pet zemalja iz regije i Kosovo³¹ (Albanija, Bosna i Hercegovina, Makedonija, Srbija, Crna Gora), te predstavnik Evropske komisije. Cilj je bio da se s jedne strane pruži podrška nastojanjima zapadnobalkanskih zemalja u njihovim nastojanjima ka članstvu u EU, a s druge strane da se podstakne bolja međusobna regionalna saradnja tih zemalja.

Međutim istovremeno je s tim vrlo obećavajućim signalom iz Brisela u zemlje regije poslata i jedna sasvim drugačija poruka. Ona je došla od tada novoizabranog predsjednika Evropske komisije Žan Kloda Junkera koji je nedvosmisleno dao do znanja da za vrijeme trajanja njegovog petogodišnjeg mandata neće biti daljeg proširenja Unije.

Već tada se moglo pretpostaviti da je Berlinski proces od početka zamišljen kao neka vrsta rezervnog plana za zemlje Zapadnog Balkana te da će pristupanje Zapadnog Balkana kao posljednje velike cjeline u Evropsku uniju biti odgođeno za duže vrijeme. Berlinski proces je bio alternativa koja je trebalo da pomogne višem stepenu unutrašnje uređenosti tih zemalja i kvalitetnijih međusobnih odnosa. Perspektiva primanja zemalja zapadnog Balkana u članstvo bila zamišljena kao partnerski odnos djevu strana. Od zemalja zapadnog Balkana se očekivalo da obave svoj dio posla, a to se prije svega odnosilo na teme kao što su: vladavina prava, sloboda medija i izražavanja mišljenja, borbe protiv korupcije i organiziranog kriminala, uspostave nezavisnosti pravosuđa, provođenja ekonomskih reformi. Tu te zemlje nisu učinile dovoljno, što se i vidjelo u redovnim godišnjim izvještajima evropskog parlamenta o napretku pojedinih zemalja. S druge strane, međutim, ni Evropska unija se nije uvijek pridržavala svojih obećanja što je vidljivo u primjerima odgođene vizne liberalizacije za Kosovo, iako su tehnički uslovi ispunjeni, ili ti sa Sjeverne Makedonije jer iako je velik korak bio napravljen normalizacijom odnosa sa

³⁰ Agenda je predstavljena u 17 tačaka koje se odnose na razne oblasti saradnje EU i zemalja regije Zapadnog Balkana

³¹ Pet država članica EU, kao Srbija i BiH, nisu priznale samoproklamovanu nezavisnost Kosova iz 2008.

susjednim državama, uključujući i promjenu imena, ali proces pregovora nije još uvijek započeo. Tokom narednih pet godina berlinski proces je nastavljen konferencijama koje su održane u Beču 2015, Parizu 2016 i posljednja u Poznanu ove godine.

Na konferenciji u Poznanu ponovljeni su već mnogo puta ranije izrečeni stavovi da je pred zemljama zapadnog Balkana još uvijek trnovit put da bi se ispunile sve pretpostavke za pristupanje EU. Najbolji primjer za prepreke je konflikt između Srbije i Kosova. Ni takozvana inicijativa Merkel-Makron za sada nije mogla dati nove impulse dijalogu Beograda i Prištine koji je zapao u slijepu ulicu. Samiit u Parizu koji je bio planiran za 1. juli otkazan je zbog nespremnosti Prištine da ukine stopostotne takse na robu iz Srbije. Njih je Priština uvela kao reakciju na, djelomično uspješne, diplomatske napore Beograda u sprječavanju članstva Kosova u međunarodnim organizacijama kao što je Interpol. Te napetosti ne ometaju samo statusne pregovore već i uvođenje zajedničkog ekonomskog prostora.

Istovremeno, neki eminentni stručnjaci kao što je švajcarski historičar Oliver Jens Šmit smatraju da je za napredak potrebno stvaranje nove elite. On je kritikovao „stabilokratsku“³² politiku EU-a u toj regiji, koja nevladinom sektoru poklanja malo pažnje i jedva da primjećuje proteste protiv autokratskog načina vladavine u Albaniji, Crnoj Gori i Srbiji:

Sem toga, EU nije jednoglasna u pogledu Zapadnog Balkana. Francuski predsjednik Emanuel Makron nije bio na konferenciji u Poznanu, a nedavno je izjavio da će se zauzeti za to da ne bude proširenja Europske unije prije njezine unutrašnje reforme. Njemačka kancelarka Angela Merkel ne odustaje dokle god je na dužnosti. Šta će poslije toga biti s „Berlinskom inicijativom“ nije jasno.

5. TRENUTNO STANJE BALKANSKIH ZEMALJA NA PUTU KA EU

5.1 Albanija

Albanija je zahtjev za članstvo u EU podnijela 28. aprila 2009. Komisija je 2012. utvrdila da je postignut značajan napredak i preporučila da se toj državi dodijeli status kandidatkinje pod uslovom da usvoji preostale reforme. Taj je uslov velikim dijelom ispunjen prije parlamentarnih izbora u Albaniji u junu 2013. Komisija je u ponovo oktobru 2013. potvrdila svoju preporuku da se Albaniji dodijeli status kandidata za članstvo u EU-u, a koji je ona u junu 2014. i dobila. U svjetlu postignutog napretka u toj zemlji, Komisija je u svojim

³² Termin je izveden iz latinske reči stabilis, što znači čvrst i grčke reči kratia – vladati. Obično se upotrebljava pejorativno, zapravo odnosi se na slabe demokratije sa autokratski orijentisanim liderima, koji upravljaju kroz neformalne, patronažne mreže i tvrde da obezbeđuju prozapadnu stabilnost u regionu

izvještajima iz 2016. i 2018. preporučila otvaranje pristupnih pregovora s Albanijom. Evropski svjet se u junu 2018. složio s mogućnošću da se pristupni pregovori s Albanijom otvore u junu 2019., pod pretpostavkom da uslovi koji su za to potrebni budu ispunjeni. Međutim EU je ponovo odložila odluku pokretanju pristupnih pregovora s Albanijom i Sjevernom Makedonijom. Izgovor je bio "tehničke prirode" jer je Savjet ministara, kako se navodi u zaključcima, "na raspolaganju imao ograničeno vrijeme za tako važno pitanje".

Dodatno opravdanje za ovakvu odluku je i činjenica da je zasjedanje Bundestaga, koji se po njemačkom zakonu mora izjasniti o otvaranju pristupnih pregovora s kandidatskim zemljama, zakazani tek za septembar ove godine. Ta činjenica je poslužilo kao opravdanje i Francuskoj, koja od dolaska Emanuela Makrona na vlast i pokretanja strategije "prvo unutrašnje reforme Unije" ima sve manje apetita za proširenje.

Iako se u zaključcima Savjeta našla i toliko puta ponavljana fraza da je EU "okrenuta ka procesu nastavka proširenja i da je to ključna politika Unije" čini se da je gotovo izgubila smisao zbog sveprisutnih indikacija na to da je proširenje EU-a na zapadni Balkan usporeno gotovo do samog zaustavljanja.

Ipak diplomatski izvori navode da bi Makedonija mogla biti nagrađena zbog istorijske odluke o promjeni imena u Sjeverna Makedonija te da ima velike šanse za započinjanje pregovora o članstvu. Promjena imena Bivše Jugoslavenske Republike Makedonije u Republiku Sjevernu Makedoniju dalo je Skoplju snažan zamah te će vjerovatno uspjeti uvjeriti Pariz, Berlin i Hag da podrže početak pregovora o članstvu. Međutim, Albanija je i dalje velik problem za neke vlade a diplomate tvrde da su Francuska, Njemačka i Holandija protiv početka pregovora o članstvu Albanije u Evropskoj uniji te se njena situacija ne čini se obećavajućom prije svega zbog problema korupcije.

Prema podacima Transparency Internationala,³³ Albanija, koja je već članica NATO-a, smatra se najkorumpiranijom zemljom u Evropi te da vlasti nisu učinili dovoljno po pitanju borbe protiv pranja novca, uprkos smjenama korumpiranih sudija i tužitelja, smatraju dužnosnici EU-a.

5.2 Bosna i Hercegovina

Kao što sam već spomenuo Savjet Evropske unije se u Solunu 2003. nedvosmisleno izjasnio o budućnosti regije Zapadnog balkana u Evropskoj uniji. Time je potvrđeno da Bosna

³³ Transparency International (TI) jednom godišnje objavljuje izvještaj o tome koliko se efektivno zemlje svijeta bore protiv korupcije. Transparency rang-listu sastavlja uz pomoć 12 renomiranih međunarodnih organizacija

i Hercegovina ima perspektivu članstva u EU i odnosi između Unije i naše zemlje razvijaju se u tom kontekstu. Prvi vidljivi rezultat procesa evropskih integracija za građane BiH bilo je uvođenje bezvignog režima za one sa biometrijskim pasošima 15. decembra 2010.

Bosna i Hercegovina (BiH) potencijalna je država kandidat. Iako je Savjet ministara BiH donio odluku o pokretanju inicijative za pristupanje Bosne i Hercegovine Evropskoj uniji još u martu 1999 godine³⁴, Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju postignut je i potpisan tek u junu 2008, no i tada je njegovo stupanje na snagu bilo odgođeno do daljnega, uglavnom iz razloga što vlada nije provela ključnu odluku Evropskog suda za ljudska prava.³⁵ Evropska komisija i Bosna i Hercegovina su 18. jula 2016. godine parafirale Protokol o adaptaciji Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju (SSP). Protokolom su predviđene tehničke prilagodbe trgovinskog dijela odredbi SSP-a vezano za izvoz iz BiH na tržište EU i izvoz EU u BiH, uzimajući u obzir pristupanje Hrvatske Evropskoj uniji 2013. godine³⁶. Novim pristupom EU-a ka BiH, gdje se veći se naglasak stavlja na proces privrednog upravljanja, omogućeno je dugoočekivano stupanje na snagu sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju 1. juna 2015. BiH je zahtjev za članstvo podnijela 15. januara 2016. Komisija je sada u procesu sastavljanja mišljenja na temelju odgovora BiH na sveobuhvatan upitnik. U međuvremenu, zbog nemogućnosti parlamenta BiH da postigne dogovor o poslovniku kojim se uređuju sastanci s Evropskim parlamentom (dvaput godišnje) takvi se sastanci od novembra 2015. ne održavaju. To predstavlja kršenje sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju od strane BiH.

Između 2007. i 2013. Bosna i Hercegovina je dobila 615 miliona eura od Instrumenta za prepristupnu pomoć (IPA) koji zemljama kandidatkinjama i potencijalnim kandidatkinjama za članstvo u EU pruža ciljanu finansijsku pomoć. Trenutno je u toku druga faza IPA, od 2014. do 2020. sa najmanje 165 miliona eura namijenjenih za Bosnu i Hercegovinu u prvom stadijumu. IPA posebno pomaže jačanje demokratskih institucija i vladavine zakona, reformu javne uprave, provođenje ekonomskih reformi, promovisanje poštovanja ljudskih i manjinskih prava i rodne ravnopravnosti, podršku razvoju civilnog društva i unapređenje regionalne saradnje, a doprinosi i održivom razvoju i smanjenju siromaštva.³⁷

EU je glavni trgovinski partner BiH. BiH je imala koristi od pristupa tržištu EU kroz uvođenje tzv. autonomnih trgovinskih mjera od 2000. Po stupanju na snagu Privremenog

³⁴ Službeni glasnik Bosne i Hercegovine, broj 12/1999, 8. avgust 1999.godine

³⁵ Država BiH se potpisivanjem i ratifikacijom EKZLJP obavezala da će prihvatiti nadležnost Suda u svim predmetima koji se tiču tumačenja i primjene ove Konvencije. čl. 46. EKZLJP

³⁶ Za potrebe nadzora nad primjenom i provođenjem SSP-a osnovana su zajednička tijela Evropske unije i BiH

³⁷ https://europa.ba/?page_id=484 20.08 2019

sporazuma, pristup EU tržištu za proizvode iz Bosne i Hercegovine se još više uvećao, a trgovinski preferencijali su dodijeljeni za uvoz iz EU u zemlju.

Prema nalazima Izvještaja o napretku za 2014.³⁸ BiH je ostvarila visok nivo trgovinske integracije sa EU. EU je i dalje glavni trgovinski partner Bosne i Hercegovine, dodatno ojačan pristupanjem Hrvatske EU od 1. jula 2013. Shodno tome se udio izvoza u EU povećao na 73,5 %, dok se uvoz iz EU blago smanjio na 60 % od ukupnog uvoza. Najvažniji trgovinski partneri iz EU su Njemačka i Hrvatska. Zemlje CEFTA sporazuma ostaju drugi najvažniji trgovinski partner i na njih otpada nekih 16 % izvoza robe i 11 % uvoza. Ispunjenje zahtjeva za izvoz krompira u julu 2015. godine otvara dodatne mogućnosti za razvoj izvoznih mogućnosti i potencijala države. Takav napredak se takođe očekuje u ostalim relevantnim konkurentnim sektorima i trgovinskim poljima u vezi sa približavanjem EU. U vezi sa proizvodima životinjskog porijekla, državi je već dozvoljen izvoz ribe, sirove kože, meda i šećera u EU.

Međutim uprkos dobrim ekonomskim pokazateljima BiH političari trenutno ne rade gotovo ništa na daljim koracima koji bi nas približili datumu za otpočinjanje pregovora o pridruživanju EU. Da je BiH daleko od Evropske unije, potvrdila je i analiza o ispunjavanju uslova za pristupanje EU koju je Direkcija za evropske integracije (DEI) pripremila za Parlamentarnu skupštinu BiH. Naime, kako se u njoj ističe, uprkos zaključku Savjeta ministara BiH na 153. sjednici od 4. septembra 2018, većina institucija BiH nije intenzivirala aktivnosti niti je došlo do promjena u izradi novih ili izmjena važećih propisa radi usklađivanja sa propisima evropskog zakonodavstva.

U analizi o uslovima pristupanja EU ističe se kako je potrebno uskladiti podzakonske akte iz oblasti javnih nabavki. Direkcija ukazuje na činjenicu da propisi u Zakonu o javnim nabavkama i podzakonski akti iz 2004. godine, koji su bili u tom periodu usklađeni sa zakonima EU, više nisu na snazi. BiH bi, po preporuci Evropske komisije, trebalo da što prije u Zakon o javnim nabavkama u BiH uključi i podzakonske akte koji se odnose na korupciju, kako bi se ona sprečavala tokom nabavki, te bi nacrt tog zakona trebalo da dostavi Evropskoj komisiji na mišljenje.

³⁸ Izvještaj o napretku je dokument u kojem Evropska komisija objavljuje informacije o napretku koji je određena država kandidat ili potencijalni kandidat za članstvo postigla u ispunjavanju uslova i ciljeva koje je postavila Evropska unija, kao i sažetak operativnih mjera koje je potrebno preduzeti na osnovu utvrđenih planova djelovanja

Također, BiH je dužna donijeti novi Zakon o poštama, koji će biti usklađen s evropskom pravnom tekovinom i donijeti strategiju razvoja poštanskih usluga. Zakon o poštama u BiH donešen je 2005. godine. Međutim, on nije usklađen sa evropskim zakonodavstvom.

Savjet ministara je još prethodne godine donio zaključak kojim se zadužuje Ministarstvo saobraćaja i komunikacija BiH da formira radno tijelo od predstavnika ovog ministarstva, Agencije za poštanski saobraćaj, resornih entitetskih ministarstava i tri poštanska operatera, koji je trebalo do kraja februara prošle godine da dostave usaglašeni tekst prijedloga ovog zakona, a na jednoj od sjednica prošle godine taj rok je produžen do oktobra 2018. godine. međutim do danas ništa nije urađeno.

Nadalje, loše stojimo u oblastima prava intelektualnog vlasništva, konkurentnosti, informacionog društva i medija, sigurnosti hrane, transportne politike, energetike i zaštite potrošača. U analizi je ocijenjeno da od 2016. godine u oblasti protoka robe u BiH nije bilo napretka, te da podzakonski akti nisu usklađeni sa zakonodavstvom u EU.

Posebno je skrenuta pažnja kada su u pitanju javni servisi u BiH, jer u ovom segmentu Evropska komisija traži od vlasti u BiH da donesu novi zakon kojim bi omogućile jednostavnije finansiranje javnih servisa.

U prilog ovom izvještaju ide i činjenica da je u ovogodišnjem izvještaju Evropske komisije o napretku zemalja u procesu evrointegracija donijeta nejasna preporuka za odobravanje kandidatskog statusa za BiH. U ovom dugo najavljivanom mišljenju Evropske komisije o tome da li je BiH zaslužila status kandidata za članstvo u EU došlo je u formi još jedne Mape puta. U Komisiji kažu da su umjesto mišljenja sačinili listu 14 oblasti u kojima je napredak neophodan kako bi zemlje članice EU mogle da donesu odluku o davanju kandidatskog statusa BiH.

”Mišljenje Komisije donosi sveobuhvatnu Mapu puta za reforme u BiH u oblasti demokratije, vladavine prava, fundamentalnih prava i javne administracije. Sve su to osnove pristupnog procesa”, naveo je komesar Johaneshan.³⁹

On je obraćajući se poslanicima Spooljnopoličkog odbora Evropskog parlamenta naglasio da se u ovogodišnjem izvještaju o napretku po prvi put situacija u BiH sagledavala u odnosu na standarde koji se primjenjuju za zemlje članice. Nadalje Han ističe da je ovo

³⁹ <https://www.dw.com/bs/umjesto-mi%C5%A1ljenja-o-eu-kandidaturi-bih-dobila-14-zadataka/a-48970672>
22.08.2019

mišljenje prekretnica u odnosima BiH sa EU i da pokazuje posvećenost EU da podrži BiH na njenom putu evrointegracija. Evropska komisija u svom Godišnjem izvještaju podsjeća da je neophodno da zemlja uskladi svoj ustavni okvir sa evropskim standardima i tako osigura funkcionalnost institucija i preuzimanje obaveza, koje proističu iz budućeg članstva u EU. Iako je decentralizovana državna struktura kompatibilna sa članstvom u EU, Bosna i Hercegovina će morati da reformiše svoje institucije kako bi bila u stanju da efikasno učestvuje u donošenju odluka u EU i da u potpunosti implementira i sprovodi kriterijume. Evropska komisija i ovoga puta je podsjetila BiH da mora da unaprijedi svoj izborni zakon i opšte funkcionisanje pravosudnog sistema u zemlji. Trebalo bi ojačati prevenciju i borbu protiv korupcije i organizovanog kriminala, uključujući pranje novca i terorizam i da obezbedi efikasno funkcionisanje sistema upravljanja granicama, migracije i azila. Pored jačanja zaštite temeljnih prava građana, Evropska komisija od BiH traži povoljno okruženje za civilno društvo i zaštitu ranjivih grupa.

Kada su ekonomski kriterijumi u pitanju Evropska komisija ocjenjuje da je BiH postigla određeni stepen makroekonomske stabilnosti. Međutim, da bi se krenulo ka uspostavljanju funkcionalne tržišne ekonomije, Bosna i Hercegovina mora posvetiti posebnu pažnju ubrzavanju procedura i poboljšanju poslovnog okruženja, kao i efikasnosti i transparentnosti javnog sektora, posebno javnih preduzeća. I na samom kraju u svom izvještaju Komisija upozorava BiH na nizak kvalitet obrazovanja i njegovu nepovoljnu orijentaciju prema potrebama tržišta rada kao i nedovoljan razvoj transportne i energetske infrastrukture u zemlji.

Dodatni otežavajući faktor na put BiH ka EU jeste činjenica da i deset mjeseci nakon izbora u BiH još nije formirana vlast. U tom smislu EU je preduzela određene korake u cilju rješavanje ovog problema. Portparolka EU Maja Kocijančič poručila je da je sporazum lidera političkih stranaka u Bosni i Hercegovini o formiranju novog Savjeta ministara BiH važan korak naprijed, prije svega za zemlju i njene građane. U njenoj izjavi, proslijeđenoj medijima iz Delegacije EU u BiH, navodi se da je formiranje vlade od ključne važnosti za napredak zemlje u procesu integracije u EU. „Političke stranke su se čvrsto opredijelile da uspostave funkcionalne vlasti i nastave sa provođenjem neophodnih zakonodavnih i socioekonomskih reformi, te sa konkretnim koracima u ključnoj oblasti borbe protiv korupcije i organizovanog kriminala“,⁴⁰ istakla je portparolka EU.

⁴⁰ <https://www.slobodnaevropa.org/a/izetbegovic-dodik-i-covic-dogovorili-formiranje-vlastiubih/30093499.html>
26.08.2019

Kako bi se zadržao neophodan zamah, EU očekuje od političkog vodstva u BiH da nastavi sa formiranjem vlasti i bez daljeg odlaganja omogući redovno funkcionisanje svih institucija, kako bi se obezbijedilo provedenju reformi u skladu sa evropskim standardima i vrijednostima.⁴¹

Zbog unutrašnje krize u formiranju vlasti u BiH zatim trenutne političke situacije u samoj EU, stiče se utisak da se BiH, ako izuzmemo Kosovo, najsporije kreće na putu evropskih integracija

5.3. Crna Gora

Prvobitni koraci Crne Gore ka evropskim integracijam načinjeni su kroz državnu zajednicu Srbije i Crne Gore, međutim Crna Gora je 2006 proglasila nezavisnost i kao nezavisna država je podnijela zahtjev za članstvo u EU-u u decembru 2008. Status zemlje kandidata dobila je u decembru 2010., a pristupni pregovori započeli su u julu 2012. godine. U skladu s „novim pristupom” koji EU primjenjuje na proces pristupanja, ključna poglavlja koja se odnose na vladavinu prava – poglavlje 23. o reformi pravosuđa i temeljnim pravima te poglavlje 24. o slobodi, sigurnosti i pravdi – otvorena su u ranoj fazi pregovora u prosincu 2013. godine. Do kraja 2018. otvoreno je 32 od ukupno 35 pregovaračkih poglavlja. Pregovori o pristupanju nisu samo usklađivanje zakonodavstva s pravnom tekovinom EU, već i njegova primjena. To je kompleksan proces koji će proizvesti promjene u zemlji kako bi se uspješno odgovorilo zahtjevima EU i sve većim izazovima članstva. Svakako da su, zbog specifičnosti, ali i uticaja koji imaju na sve oblasti društvenog života, najviše u fokusu pažnje poglavlja 23 i 24 koja se odnose na vladavinu prava, ljudska prava, slobodu medija, povjerenje u izborni sistem i drugo. Šef Delegacije EU u Crnoj Gori Aivo Orav je, između ostalog, kazao da ukoliko ne bude napretka u tim oblastima moglo bi da dođe do usporavanja pregovora u drugim oblastima ili čak zaustavljanja pregovora.⁴² Crna Gora je u ovim oblastima dobila 83 zahtjevna mjerila, od čega 45 u 23. poglavlju i 38 u 24. poglavlju. Akcionim planovima za ova poglavlja vlada je definisala dinamiku sprovođenja mjera i aktivnosti, raspoložive resurse, ali i prepoznala izazove i nedostatke na čijem otklanjanju kontinuirano radi. Osim ovih, kao zahtjevna poglavlja ističu se 27. Životna sredina, 11. Poljoprivreda i ruralni razvoj i 12. Bezbjednost hrane, veterinarstvo i fitosanitarni nadzor. Riječ je o poglavljima u kojima su zahtjevna početna mjerila i koja obuhvataju veliki dio

⁴¹ Čak 85% stanovnika BiH smatra da bi reforme trebalo sprovoditi i da nisu uslov za ulazak u EU, radi stvaranja boljih uslova života u Bosni i Hercegovini – Izvor : Ispitivanje javnog mijenja u BiH – Publikacija DEI, 20015

⁴² Srđan Janković, Radio Slobodna Evropa, <https://www.slobodnaevropa.org/a/crna-gora-napreduje-ka-eu-ali-standardi-se-te%C5%A1ko-primaju/30026060.html>, 28.08. 2019

pravne tekovine s kojom se Crna Gora mora uskladiti. Osim toga, značajan izazov u ovim poglavljima predstavljaju finansijska sredstva potrebna za sprovođenje reformi u ovim oblastima. Npr. u oblasti životne sredine biće potrebno osigurati sredstva za izgradnju javne infrastrukture, dok je u okviru 12. poglavlja potrebno stvoriti finansijski okvir za ispunjavanje strogih zahtjeva i standarda EU koji se odnose na poizvodnju i preradu hrane. Dio tih sredstava Crna gora će dobiti iz fondova EU, dok će se dio investicija finansirati iz kredita evropskih i svjetskih finansijskih institucija i kroz direktna strana ulaganja. Članstvo je snažan podsticaj za dalji politički i ekonomski razvoj Crne Gore, uz visoke standarde vladavine prava i kvalitetnije propise što će rezultirati boljim pozicioniranjem naše države na međunarodnom planu. Članstvo u EU će donijeti crnogorskim građanima mnoge koristi. Reforme u oblasti ekonomije će ojačati privredni sektor, unaprijediti poslovni ambijent i pripremiti da jednog dana, kad Crna gora uđe EU, ravnopravno učestvuje na tržištu od preko 500 miliona potrošača, na kojem su ukinute barijere slobodnom kretanju roba, usluga, radne snage i kapitala. Članstvo će donijeti bolju poslovnu klimu, veća strana ulaganja, a time i mogućnost otvaranja novih radnih mjesta i bolje plate.⁴³

Evropski fondovi pomoći će regionalni razvoj, modernizaciju poljoprivrede, očuvanje životne sredine, razvoj infrastrukture i kvalitetnije obrazovanje. Mladi će moći da se školuju u državama EU pod istim uslovima kao državljani Unije, crnogorski građani će moći da rade u državama članicama bez radnih dozvola, preduzetnici će dobiti pristup tržištu EU na kojem će moći lakše plasirati svoje proizvode. Ulaskom u EU Crna Gora će sprovoditi zajedničku poljoprivrednu politiku čiji je cilj osiguranje prihvatljivih cijena i kvaliteta proizvoda, očuvanje seoskog područja i obezbjeđenje dobiti za poljoprivrednike. U oblasti zaštite potrošača, članstvo će dovesti do jače kontrole kvaliteta proizvoda i većih mogućnosti pristupa informacijama o robama i uslugama na tržištu. Dakle, predstojeći pregovori će biti mehanizam koji će omogućiti da se unaprijedi životni standard građana, što je krajnji cilj..

Komisija je u februaru 2018. objavila novu Strategiju za zapadni Balkan u kojoj se navodi da bi se Crna Gora (i Srbija) mogle pridružiti EU-u do 2025., iako se napominje da je to „izuzetno ambiciozna” varijanta.

5.4. Republika Sjeverna Makedonija

Bivša jugoslavenska republika Makedonija (sada Republika Sjeverna Makedonija) predala je zahtjev za članstvo u EU u martu 2004., a status zemlje kandidata dobila je u

⁴³ <https://www.eu.me/mn/crna-gora-i-eu/najcesca-pitanja> 29.08.2019

decembru 2005. Pristupni pregovori, međutim, nisu mogli započeti, ponajviše zbog spora s Grčkom u vezi s korištenjem imena „Makedonija”. Taj je spor uspješno riješen Prespanskim sporazumom, kojim je dogovoren novi naziv te zemlje - Sjeverna Makedonija, koji je stupio na snagu u februaru 2019. Komisija još od 2009. redovno preporučuje da se otvore pristupni pregovori, a Parlament te preporuke podržava. Savjet se u junu 2018. složio s mogućnošću da se pristupni pregovori sa Sjevernom Makedonijom otvore u junu 2019., pod pretpostavkom da uslovi koji su za to potrebni budu ispunjeni. Već sam spomenuo da Savjet u junu ove godine nije donio odluku o otpočinjanju pregovora pravdajući se tehničkim problemima odnosno da je bilo ograničeno vrijeme da Savjet ministara donese tako važnu odluku. U diplomatskim krugovima vlada uvjerenje da bi takva odluka mogla da bude donesena u septembru ove godine. Evropski komesar za proširenje i politiku susjedstva Johannes Han govoreći na skupu "Nove perspektive Severne Makedonije" u organizaciji Bečkog ekonomskog foruma (VEF) u maju 2019 je izjavio da bez rešenja bilateralnih problema nema članstva u EU, te naglasio da je Sjeverna Makedonija pozitivan primjer u regionu da se problemi mogu riješiti. Nadalje, Han ističe da je trenutno Sjeverna Makedonija jedina zemlja na Zapadnom Balkanu koja nema sporove sa susjedima i da je time stabilnija od ostalih dijelova regiona. Ukazao je na još jedan razlog zašto u Sjevernoj Makedoniji postoji politička stabilnost. Naime on je konstatovao da je opozicija u ovoj zemlji spremna na dijalog u skupštini, te da je to pravi primjer zajedničkog djelovanja. Na pitanja o mogućem datumu pristupanja EU Han je izjavio: *"Stalno me pitaju ko će prvi pristupiti EU, a moj odgovor je uvijek isti - radi se o procesu zasnovanom na zaslugama, o regata principu i brzina pristupa zavisi od toga ko najbrže napreduje na tom putu.*

Počeli smo pregovore sa Srbijom i Crnom Gorom i trenutno te zemlje su formalno najnaprednije na ovom putu, ali to ne isključuje mogućnost da će Sjeverna Makedonija uspjeti da nadoknadi zaostatak koji ima, jer je jedina zemlja koja nema nijedan bilateralni spor sa susjedima. U strategiji Evropske komisije za Zapadni Balkan smo jasno rekli da prihvatamo nove članice samo ako nemaju bilateralne konflikte. Nismo spremni da uvozimo konflikte U poređenju sa drugima situacija u Severnoj Makeodniji je bolja, jer se tamo opozicija ponaša kao prava opozicija, konstruktivna je i učestvuje u parlamentu u političkom životu, na način kako se očekuje u jednoj zreloj demokratiji. Poslednji predsednički izbori su dokazali da je moguće zajednički napredovati".⁴⁴

⁴⁴ <https://mondo.rs/Info/Srbija/a1187560/Srbija-u-EU-Severna-Makedonija-nas-stize.html> 30.08.2019

U Rezoluciji Europskog parlamenta od 29. novembra 2018. o izvještaju Komisije o bivšoj jugoslavenskoj republici Makedoniji za 2018 date su precizne smjernice za dalji nastavak reformi koje bi pridonjele bržem priključivanju ove zemlje EU. Tako se u ovom dokumentu podsjeća da je država već postigla visok nivo usklađivanja s pravnom tekovinom EU ali i zraženo i žaljenje zbog činjenice što dio tog zakonodavstva još nije proveden. Istim dokumentom poziva vlasti te zemlje da dovrše prekinuti popis stanovništva koji bi mogao pružiti precizne statističke podatke o stanovništvu koji bi služili kao osnovica za razvojne programe vlade i odgovarajuće planiranje budžeta, uz organizovanje izbora i izračunavanja rezultata izbora. U pogledu reformi vezanih za privredne reforme vlasti bi trebalo da riješe problem velike neformalne privrede i stalne probleme utaje poreza te loše izvršenje ugovora koji i dalje odvrćaju direktna strana ulaganja. Takođe ističe se potreba za provođenjem mjera o javnoj nabavci i unutrašnjoj finansijskoj kontroli i konstatuje potrebu za poboljšanjem transparentnosti podataka o potrošnji javnih sredstava, javnoj nabavci, o državnoj pomoći i o upotrebi sredstava EU te se poziva na uvođenje mjera kojima se poboljšava planiranje, programiranje i upravljanje kapacitetima nacionalnih struktura Instrumenta pretpristupne pomoći (IPA). Nadalje rezolucijom se izražava zabrinutost zbog raširene korupcije i pozdravlja početna dostignuća u njenom sprječavanju te pokretanju sudskih postupaka zbog nje; zabrinut je zbog ograničenog broja pravomoćnih presuda u slučajevima korupcije na visokom nivou, no prima na znanje prve sudske presude u slučajevima korupcije i zloupotrebe moći te događaje od 27. aprila 2017.; poziva na nastavak napora za uspostavljanje evidencije istraga, kaznenih postupaka i pravomoćnih osuda u slučajevima korupcije na visokoj razini i u slučajevima organiziranog kriminala; pohvaljuje rad Kancelarije specijalnog tužilaštva koji se odvija u teškim okolnostima te je i dalje zabrinut zbog napadanja i opstruiranja njegova rada te zbog nedostatka saradnje drugih ustanova.⁴⁵ Iz osvega navedenog možemo zaključiti da su problemi u privredi i korupcija najvažnija pitanja koje bi Sjeverna Makedonija trebalo da riješi da bi se nastavilo sa evroskom integracijom.

5.5. Srbija

Srbija je zahtjev za članstvo u EU-u predala u decembru 2009., a status kandidatkinje dodijeljen joj je u martu 2012. nakon što su Beograd i Priština postigli sporazum o regionalnom predstavljanju Kosova. Pristupni pregovori službeno su započeli 21. januara 2014. Prva dva poglavlja, uključujući poglavlje o normalizaciji odnosa s Kosovom, otvorena su u decembru 2015. Ključna poglavlja o vladavini prava, poglavlje 23. i 24., otvorena su 18.

⁴⁵ Izvješće o bivšoj jugoslavenskoj republici Makedoniji za 2018. Dostupan na: http://www.eurparl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2018-0480_HR.html 30.08.2019

jula 2016. Do kraja 2018. otvoreno je ukupno 16 poglavlja. I pored toga, uočava se nesumnjiv zaostatak Srbije u odnosu na susjede, čak i ukoliko se fokusiramo samo na otvaranje poglavlja, dok su još neizvesniji rokovi njihovih zatvaranja. Ukoliko se otvaranje poglavlja nastavi proporcionalno ovim tempom, otvaranje svih poglavlja u Srbiji može se očekivati do kraja 2025. ili 2026. godine, dok je njihovo zatvaranje u ovom momentu apsolutno neizvjesno⁴⁶. Buduća integracija Srbije u EU – baš kao i integracija Kosova – i dalje je usko povezana s dijalogom na visokom nivou između Srbije i Kosova koji potpomaže EU, a koji bi trebao rezultirati pravno obvezujućim sveobuhvatnim sporazumom o normalizaciji odnosa. Izvjestilac Evropskog parlamenta za Srbiju Dejvid Meklaister u svom izveštaju iz 2018⁴⁷ ocenjuje da je Srbija na dobrom putu integracija u EU, ali da mora da radi brže, pogotovo u oblasti vladavine prava. U dokumentu se, pored pohvale kontinuiranog angažmana na putu ka EU, i posebno ekonomije Srbija se poziva da aktivno promoviše svoje strateške odluke u srpskoj javnosti. U nacrtu izvještaja Mekalister je pozvao Srbiju da brže radi na reformama u oblasti vladavine prava, što se na prvom mjestu odnosi na nezavisnost i efikasnost pravosuđa. Nadalje izvjestilac EP za Srbiju podvlači važnost jačanja borbe protiv korupcije i organizovanog kriminala u zemlji. U izvještaju se takođe ponavlja da nije bilo napretka kada je riječ o poboljšanju situacije u oblasti slobode izražavanja i slobode medija, te da napadi i zastrašivanja novinara ostaju "pitanje koje brine". Srbija je pohvaljena kada je riječ o njenoj konstruktivnoj bilateralnoj saradnji sa susjedima uključujući i zemlje članice. Izvještaj pozdravlja i kontinuirano zalaganje Srbije u procesu normalizacije odnosa sa Kosovom. Naglašava se da se mora ubrzati rad na novoj fazi dijaloga, koji vodi sveobuhvatnoj normalizaciji odnosa, definisanoj pravno obavezujućim sporazumom. I ovoga puta u izvještaju Srbija se poziva da postepeno usklađuje svoju spoljnu i bezbjednosnu politiku sa EU. Ovo bi mogao da bude kamen spoticanja u npristupnim pregovorima sa EU ako se uzme u obzir nastojanje Srbije da ostane vojno neutralna odnosno da zadrži dobre odnose sa Rusijom. Dejvid Meklaister u nacrtu svog izvještaja posebno podvlači napredak ostvaren u oblasti razvoja funkcionalne tržišne ekonomije u Srbiji, jačanje privrednog rasta i očuvanje makroekonomske i monetarne stabilnosti zemlje.

Dosadašnje koristi za Srbiju su brojne, u nekoliko ravni – političke, ekonomske i vrednosne – od vizne liberalizacije tj mogućnosti naših građana da nesmetano putuju u zemlje EU radi učenja, turizma itd, popravljavanja i stalnog povećanja vidljivosti Srbije na

⁴⁶ Institut za evropske poslove: Srbija na putu ka Evropskoj uniji, Beograd, 2017, str.6

⁴⁷ Evropski parlament: Izvještaj Davida Mekalistera o napretku Srbije od 16.10.2018, dostupno na: http://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-8-2018-0331_EN.pdf 31.08.2019

međunarodnoj mapi, koja je izuzetno značajna za potencijalne investitore koji u velikom broju dolaze u Srbiju jer vide stabilnu politički zrelu zemlju i građane. Bezbjednosna dimenzija stabilnosti je takođe nemerljivo važna, jer samo u miru može da se obezbjedi dobar životni standard i veće šanse za kvalitetniji život. Vrlo značajna je i mogućnosti Srbije da kao zemlja kandidat koristi sredstva prepristupnih fondova IPA fondova koji su bespovratni i koji su samo za period 2014 -2020 iznosili preko 1,5 milijardi evra, i koriste se kako za reforme u oblasti vladavine prava, efikasniju i moderniju i jeftiniju državnu administraciju, tako i za brojne infrastrukturne projekte, komunalnu infrastrukturu, nove škole, vrtiće, obnovljene ili nove bolnice, puteve, postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda.

Jadranka Joksimović ministarka za Evropske integracije u svom autorskom tekstu koji se tiče procesa pridruživanja ističe da Srbija pripada Evropi i da bilo bi neodgovorno propustiti šansu koja je realna i ne tako daleka. U nastavku članka, govoreći o koristima koje Srbija već sad ima od EU, ona piše: „Pomenuću samo neke od projekata koju su finansirani i biće finansirani iz ovih sredstava: Izgradnja kanalizacione mreže i postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda u Kraljevu, Izgradnja kanalizacione mreže i postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda u Nišu, Izgradnja inter-modalnog terminala u Beogradu (Batajnica), Modernizacija i rehabilitacija železničke pruge Niš-Brestovac, Projekat izgradnje gasovoda Niš-Dimitrovgrad – granica sa Bugarskom.

Kroz programe prekogranične saradnje koju Srbija ima sa 7 zemalja Mađarskom, Rumunijom, Bugarskom, Hrvatskom, BiH, Crnom Gorom i Sjevernom Makedonijom brojne manje razvijene opštine znatno su unaprijedile svoj turistički potencijala i lokalnu infrastrukturu kao i uopšte mogućnosti za teško zapošljive grupe, posebno mlade i žene.“⁴⁸

Ovi fondovi su značajni ne samo zbog novca, već i zbog jačanja kapaciteta i buduće spremnosti Srbije da kada postane članica EU pristupi kohezionoj politici EU i strukturnim fondovima koji se i danas, u odnosu na veličinu države i njen BDP , mjere u milijardama evra za ravnomjerni razvoj, i smanjivanje razvojnih regionalnih nejednakosti, i približavanje ekonomskom prosjeku na nivou EU.

5.6. Kosovo

Kosovo je obuhvaćeno strategijom EU o proširenju na zemlje Zapadnog balkana međutim njegov položaj nosi posebnu specifičnost u odnosu na ostale zemlje. Naime Kosovo

⁴⁸ Autorski tekst Jadranke Joksimović - ministarke za Evropske integracije, dostupan na <https://www.telegraf.rs/vesti/politika/3074922-sta-je-srbija-dobila-od-procesa-evro-integracija-autorski-tekst-jadranke-joksimovic-za-telegraf.rs> od 24.06.2019, 01.09.2019

je jednostrano proglasilo nezavisnost 2008 godine ali mnogobrojne zemlje svijeta nisu priznale tu nezavisnost tako da Kosovo nije član UN i niza drugih međunarodnih organizacija. Među tim zemljama su i pet članica EU, BiH i Srbija. U raznim informativnim člancima koji se tiču proširenja EU stoji da je Kosovo kao BiH potencijalna država kandidat za pristupanje EU. Napredak Kosova ka nekoj vrsti pridruživanja EU jeste plan za liberalizaciju viznog režima objavljen u junu 2012. godine. U junu 2018. Komisija je potvrdila da je Kosovo ispunilo i posljednji kriterijum ka ovom cilju. U skladu s tim Parlament je u septembru 2018. odlučio pokrenuti međuinstitucijske pregovore, koji su u sada toku. Nakon što su Beograd i Priština u aprilu 2013. postigli ključan sporazum o normalizaciji odnosa (Briselski sporazum), Evropski savjet je u junu 2013. odlučilo otvoriti pregovore s Kosovom o sporazumu o stabilizaciji i pridruživanju. Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju stupio je na snagu 1. aprila 2016. Buduća integracija Kosova u EU – baš kao i integracija Srbije – i dalje je usko povezana s dijalogom na visokom nivou između Kosova i Srbije koji potpomaže EU, a koji bi trebao rezultirati pravno obvezujućim sveobuhvatnim sporazumom o normalizaciji odnosa. Međutim uvođenjem taksi od 100 odsto na proizvode iz Srbije i BiH pregovori su u potpunosti prekinuti bez neke jasne naznake kada bi mogli biti nastavljeni. Potparol Evropskoj komisiji Maja Kocijančič izjavila je da je stav Evropske unije o carinama Prištine na uvoz srpske robe jasan i da EU ponovo naglašava hitnost ukidanja tih mjera a svi potezi i izjave, nespojivi s opštim i strategijskim interesima regiona moraju izostati.

6. TRENUTNI ODNOS EU PREMA PROŠIRENJU

Po pitanju daljeg proširenja EU zemlje članice nisu u potpunosti jedinstvene. Dio starih članica predvođenih Francuskom smatraju da ne bi trebalo ići u dalja proširenja sve dok ne dođe do reformi u samoj EU. Novije članice smatraju da je EU još uvijek otvoreni projekat i da koji ne može biti upotpunjen kao projekt mira i prosperiteta za sve dok zapadni Balkan kao jedna od ključnih regija za funkcionisanje EU i mira na kontinentu ostaje izvan toga. Zbog toga su četiri zemlje Evropske unije koje se nazivaju Višegradska grupa⁴⁹ ili V4 u Pragu usvojile deklaraciju o Zapadnom Balkanu kojom su potvrdili nedvosmislenu podršku pristupanju te regije Evropskoj uniji ističući da ujedinjenje Evrope nije potpuno bez pristupanja Zapadnog Balkana. Analitičari smatraju da je podrška zemalja Višegradske grupe

⁴⁹ Grupu čine Poljska, Češka, Slovačka i Mađarska, koje su u Višegradu u Mađarskoj još 1991. godine dogovorile regionalnu kooperaciju kako bi zajednički radile na svojoj evroatlantskoj integraciji. Vremenom savez je izgubio političku težinu da bi se kad je došla izbeglička kriza ponovo ujedinila

zemljama regije dobra stvar te da je deklaracija nastavak starih politika V4 i još jedan od dokaza tezi da će te države biti najiskreniji zagovornici proširenja EU-a na Balkan.

Svim poznavateljima odnosa unutar EU je jasno da se tu radi o vrlo kompleksnoj tvorevini i da Komisija, Evropski parlament i Evropski savjet ne vuku uvijek u istom smjeru. Takođe nemaju sve države uvijek istu poziciju, recimo kada je riječ o daljnjem proširenju. U zemljama Zapadnog Balkana se ta razjedinjenost često ne vidi jer ljudi iz tih zemalja vide EU kao jednu cjelinu a to ih onda dovodi do razočarenja jer je proces pridruživanja spor i neizvjesan. S druge strane i sama EU je trenutno suočena s izazovom nacionalizma i populizma u državama članicama pa je uglavnom je trenutno zabavljena sama sobom. Ove godine EU se prvi put suočava sa najavljenim napuštanjem jedne članice i mnogo toga nije jasno oko načina na koji će se to desiti i kako će to uticati na budućnost same EU. Takođe dolazi i do personalnih promjena implementacijom izbornih rezultata na osnovu izbora za evropski parlament koji su održani u maju ove godine, Sva ta aktuelna dešavanja stavljaju pitanje proširenja u drugi plan,

Zbog takvog stava EU postoji bojazan kod jednog broja evropskih političara da se takvom politikom na području zapadnog Balkana ostavlja prazan prostor, te da umjesto EU dolaze drugi akteri svjetske politike poput Rusije, Kine ili Turske. Takva bojazan je izraženija kod novijih članica EU kao što je Bugarska.

Zbog toga bugarski parlamentarac Andrej Kovačev⁵⁰ smatra da poruka Europske unije zemljama zapadnog Balkana mora biti jasna, "Vi niste zaboravljeni, vi niste napušteni!" Zbog toga bi proces otvaranja pregovora sa svim zemljama regije trebao što prije biti započeti, tu naravno i EU mora izvršiti svoja obećanja, naglašava bugarski zastupnik. U tome bi posebno važnu ulogu mogla imati Njemačka, jer ona ima u regiji vrlo pozitivan imidž, ljudi imaju povjerenje u nju, smatra Kovačev. "Na Zapadnom Balkanu Njemačka se vidi kao motor evropske integracije, kao zemlja koja će doprinijeti ujedinjenju cijelog kontinenta u slobodi",

To je upravo i bio jedan od razloga zbog čega je Bugarska, za vrijeme predsjedavanja EU pitanje evropske integracije stavila u središte pažnje. Mišljenje bugarskih političara je da se tim stranim uticajima EU mora suprostaviti tako što će što više svojih programa već sada otvoriti za zemlje Zapadnog Balkana. Neki važni infrastrukturni projekti se već realizuju, poput putnog koridora broj osam, između Crnog i Jadranskog mora, ili koridora broj 10 koji

⁵⁰ Zoran Arbutina: <https://www.dw.com/sr/neizvr%C5%A1ene-obaveze-neispunjena-obe%C4%87anja/a-48517623>, 01.09.2019

će Srbiju povezati sa zapadnom Evropom. Istovremeno mora se ljudima u zapadno-balkanskim zemljama jasno pokazati da EU za njih čini više od Rusije ili Kine. Zbog loše komunikacije, ljudi u Srbiji su uvjereni kako im Rusija jako pomaže a da je u EU došlo do zamora od proširenja. Ipak brojke pokazuju nešto sasvim drugo, da evropski porezni obveznici oni koji investiraju najviše u Srbiju.⁵¹ Tezu da EU ozbiljno računa na integraciju država Zapadnog Balkana potvrđuju više puta izrečeni stavovi od strane visokih zvaničnika EU da je politika proširenja jedna od najuspješnijih politika EU i da je evropska perspektiva država Zapadnog Balkana izvjesna. Osim verbalne podrške, tu je i konstantna finansijska podrška iz IPA fondova, kao i tehnička i ekspertska podrška koju Evropska komisija i države članice, bilateralno ili kroz različite projekte, podrške pružaju državama regiona u procesu pristupanja EU.

ZAKLJUČAK

Politika proširenja EU prema balkanskim zemljama mijenjala se zajedno sa promjenama koje su se dešavale u samoj EU. Krajem osamdesetih godina dolazi do pada tzv. „gvozdene zavese“ i rušenja berlinskog zida, simbola podjeljene evrope. Početkom devedesetih, dvanaest zemalja zapadne Evrope donose odluku o osnivanju EU potpisivanjem Ugovora u Mاستrihtu. Mاستriškim ugovorom predviđeno je da se EU mogu pridružiti i ostale evropske zemlje a već postojeće članice su smatrale svojom dužnošću da pomognu svojoj „braći“ iz zemalja istočne Evrope. Najveće i jedno od najvažnijih proširenja bilo je 2004. godine kada se Europskoj uniji priključilo deset zemalja koje su uglavnom iz istočne Evrope. Zbog toga se smatra da je ovo najznačajnije proširenje jer osim što je ovo najveće proširenje Evropske unije, ono je predstavljalo ponovno ujedinjenje Evrope nakon hladnog rata. Kao bivše komunističke zemlje, sve članice su morale napraviti mnogobrojne reforme kako bi ispunile kriterijume iz Kopenhagena i time postale stabilne, demokratske države koje bi bile u skladu s pravilima i politikama Evropske unije. Nakon tog najvećeg proširenja dolazi do jednog manjeg proširenja kojim su obuhvaćene dvije velike balkanske zemlje Rumunija i Bugarska postaju članice 2007. Nedugo po prijemu ove dvije nove članice EU biva pogođena globalnom finansijskom krizom tako da tema proširenja pada u drugi plan. Iako su najnaprednije države pokazale znake oporavka već 2010 u balkanskim zemljama, pogotova u onima koje su bile kandidati

⁵¹ Od 15 milijardi evra stranih investicija u Srbiji za poslednjih osam godina, 12 milijardi evra unjeli su ulagači iz EU, Izvor: <http://www.rts.rs/page/stories/sr/story/13/ekonomija/3330003/preduzeca-iz-eu-i-dalje-najveci-investitori-u-srbiji.html> 02.09.2019

za ulazak u EU, kriza je potrajala sve do 2013 godine. Tako je naprimjer u Hrvatskoj, koja je inače postala članica EU 2013, zabilježen rast BDP od 0,3 % na godišnjem nivou prvi put u posljednjem tromesjčju 2014 posle 12 kvartala uzastopnog pada. Ruska aneksija Krima 2014 godine zatim migrantska kriza koja je započela 2015 i većoj ili manjoj mjeri traje do danas i na kraju referendum o napuštanju EU iz 2016 koji je održan u Velikoj Britaniji doveli su u veliko iskušenje spoljnu politiku EU a u čijoj nadležnosti je i politika proširenja što je pokazalo da su EU potrebne određene reforme. Svi ovi dramatični događaji uticali su da politika proširenja ostane u drugom planu. Takvom razvoju događaja doprinijele su i same zemlje kandidati za ulazak u EU odnosno preostale zemlje Balkana koje još uvijek nisu članice, jednim imenom nazvane zemlje zapadnog Balkana. Naime ni u jednoj od tih zemalja proces reformi nije završen tako da bi se ispunili kriterijumi iz Kopenhagena, neophodni da bi neka zemlja postala članicom EU. Iako je EU deklarativno odlučna da je budućnost Zapadnog balkana u EU čini se da je potrebno dodatno ohrabrenje vladama tih zemalja kako bi nastavile sa procesom reformi. Potrebno je nagraditi svaki napor koji vodi ka priključenju i time odlučno pokazati da je budućnost tih zemalja u EU (npr, Sjeverna Makedonija je trebalo da bude nagrađena za postizanje istorijskog sporazuma sa Grčkom.) Izostanak takvih poteza otvara vrata političkom uticaju drugih zemalja kao što su Rusija, SAD, Kina, Turska itd) a istovremeno jača evro-skeptičke snage u tim zemljama i usporavaju proces neophodnih reformi. Ipak zemlje zapadnog Balkana bez obzira o statusu pregovora moraju učiniti sve da se proces reformi ubrza i radi njih samih jer slobodna tržišna privreda, demokratija i poštovanje ljudskih prava, kao osnovne vrijednosti EU, svakako bi trebalo da budu cilj svakoj od tih zemalja jer će se samo tako transformisati u društvo u kome vlada uključivost, tolerancija, pravda, solidarnost i nediskriminacija. Poštovanje ljudskih prava i dostojanstva, vladavina prava, očuvanje slobode i demokratije jesu vrijednosti i ciljevi koji su sadržani u Ugovoru iz Lisabona i Povelji EU o osnovnim pravima. Zemlje zapadnog Balkana moraju da teže ka dostizanju tih vrijednosti jer ono što je na početku bila unija sa čisto privrednom sardnjom, prošireno je na politička područja dok se danas najviše govori o EU kao uniji zajedničkih vrijednosti.

Literatura:

Knjige:

1. Avramović Nenad, Marković Miloš: Međunaradno javno pravo, Internacionalni univerzitet, Brčko 2013
2. Avramović Nenad: Pravo Evropske Unije, Pravni fakultet za privredu i pravosuđe, Novi Sad
3. 2009
4. Džananović Miraščija Nedžma: Uvod u vanjsku politiku Evropske Unije, Univerzitet u Sarajevu, Fakultet političkih nauka, Sarajevo, 2018
5. Džombić Ilija: Evropska Unija - prošlost, sadašnjost, budućnost, Friedrich-Ebert-Stiftung Sarajevo, 2010
6. Gordana Gasmi: Pravo i osnovi prava Evropske Unije, Univerzitet Singidunum Beograd 2010
7. Ristić Kristijan: Ekonomija Evropske unije, Etnostil, Beograd, 2013
8. Turčinović Filip: Pravo Evropske unije, Megatrend univerzitet, Beograd, 2005
9. Vukadinović Radovan: Međunarodni politički odnosi, Politička kultura, Zagreb 2004

Publikacije i članci:

1. Brigljević Ksenija, Mahečić Ida, Drezga Vinka: Dan Europe Ministarstvo za europske integracije Zagreb, 2002.
2. Direkcija za evropske integracije: Ispitivanje javnog mnijenja u BiH, Sarajevo 2015
3. Evropska Konvencija o ljudskim pravima i osnovnim slobodama, Rim 1950
4. Evropska Komisija: Kredibilna perspektiva proširenja i pojačan angažman EU sa Zapadnim Balkanom, Luxemburg, 2018
5. Evropska Komisija: Politike EU – Proširnje – Evropska komisija, Luxembourg, 2015
6. Evropski Savjet: Europsko Vijeće i Vijeće Europske unije tijekom vremena, Ured za publikacije Europske unije, Luxembourg, 2016.
7. Evropski parlament: Izvještaj Davida Mekalistera o napretku Srbije od 16.10.2018
8. Fondacija Konrad Adenauer: Evropa s dušom Govori koji su odredili savremenu Evropu, Beograd 2009
9. Ivica Brkljača: Velika analiza: Kako se hrvatsko gospodarstvo strukturno promijenilo od ulaska u EU, Jutarnj list 13.6.2018.
10. Institut za evropske poslove: Srbija na putu ka Evropskoj uniji, Beograd, 2017
11. Kosić Igor: Politička analiza - Europska (re)konekcija Balkana: Potraga za novim modalitetima suradnje, Vanjskopolitička Inicijativa BiH Sarajevo, 2018
12. Ministarstvo za europske integracije: Dan Europe, Zagreb 2002
13. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova Republike Hrvatske; Što donosi članstvo u Europskoj uniji - Pregled pregovaračkih poglavlja, Zagreb, 2012
14. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova: Pet godina članstva Hrvatske u Europskoj uniji, Zagreb, 2018
15. Predsjednik EK Žan- Klod Juncker: Govor o stanju Unije 2017 Brisel, 13. septembar 2017

16. Vijeće Ministara BiH, Direkcija za evropske integracije: Analiza razvoja principa uslovljenosti EU, Sarajevo, 2010
17. Vijeće Ministara BiH, Direkcija za evropske integracije: Od podnošenja zahtjeva za članstvo u EU do sticanja statusa kandidata, Sarajevo, 2016
18. Zajednička publikacija parlamenata u Bosni i Hercegovini o evropskim integracijama: Bilten o evropskim integracijama parlamenata u Bosni i Hercegovini, Sarajevo, 2017

<https://consilium.europa.eu>

<http://dei.gov.ba>

<https://dw.com>

<https://ec.europa.eu>

<https://europa.rs>

<https://europa.eu>

<http://europarl.europa.eu>

<https://euinfo.ba/assets>

<http://mvep.hr>

<http://rs.n1info.com/>